

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 18. oktober 1951 kl. 12.

Formann: F i n n M o e .

Til stede var: Wright (for Hambro), Klippenvåg, Konrad Knudsen, Lavik, Finn Moe, Moseid, Stranger (for Sven Nielsen), Selvik, Strøm, Torp, Utheim, Valen, Johan Wiik, Watnebryn (for Natvig Pedersen), Kjøs, Bratteli, Friis, Hegna, Lothe, Smitt Ingebretsen og Vatnaland.

Dessuten deltok i møtet: Statsrådene Lange, Hauge og Brofoss, statssekretærene Boyesen og Andersen, utenriksråd Skylstad, ekspedisjonssjef Ræder, byråsjef Jacobsen og minister Dag Bryn.

F o r m a n n e n gjorde oppmerksom på at det var kommet en ombrekkerfeil i den i går omdelte rapport fra Ottawamøtet. I bilag 2, en erklæring av utenriksminister Halvard Lange, skulle etter side 3 komme det avsnitt i bilag 3, nederst på 3dje side som begynner: «Da Mr. Pearson åpnet drøftingene ...» og videre ut dette bilag side 4 og 5.

Utenriksminister Lange: Får jeg føye til at jeg gjerne vil at man skal levere inn igjen de eksemplarer som er omdelt, etter å ha studert dem, fordi dette er utkast til en rapport, det er ikke en fullstendig gjennomarbeidet rapport. Den har enda ikke vært forelagt for statsrådene Hauge eller Brofoss. Den er laget av oss i Utenriksdepartementet, for at det kunne være noe som medlemmene kunne sitte med etter min muntlige redegjørelse, siden det tar så vidt lang tid før det stenografiske referat foreligger.

Formannen: Så er det et spørsmål jeg vil forelegge utenriksministeren og utenrikskomiteen. Jeg har fått en henvendelse fra Norsk film, om en der kunne få anledning til å filme komiteens medlemmer når de kom ut fra møtet. Det måtte i tilfelle ordnes slik at det ble ved utgangen fra Stortingsbygningen og ikke ved utgangen fra komiteværelset. Det ville da bli kjørt i ukerevyen. Samtidig ville man gjerne ha en uttalelse fra utenriksministeren, som i tilfelle kunne tas opp senere. Dette vil man da sende til sine utenlandske forbindelser. Det er jo en sådan utveksling mellom disse filmnyhetsbyråene.

Det forekommer meg at det er to spørsmål som her melder seg. Det ene er om vi er interessert i at dette skal få den publisitet som ligger i det, og det andre er om komiteens medlemmer vil ta det bryderi som er forbundet med det.

Utenriksminister Lange: Jeg vil med en gang si at det synes jeg vi skal si nei til. Det er ikke noen grunn til det. Det har aldri vært gjort noe slikt før i det norske Stortings historie, og å begynne med det akkurat på bakgrunn av denne note er å gi inntrykk av at vi tillegger den enda meget større betydning enn vi faktisk gjør.

Mange: Helt enig.

Moseid: Jeg er likeledes helt enig i det – også fordi jeg tillegger den stor betydning.

Formannen: Da får vi fortsette debatten. Det er enda et spørsmål vi skulle ha en redegjørelse for, og det er Koreaspørsmålet, men jeg tror vi bør vente med den redegjørelse, fordi det er en sak som ikke i og for seg henger sammen med disse andre.

Smitt Ingebretsen: Ville det ikke være nokså naturlig om vi fikk en redegjørelse også om denne sak om de russiske krigsfangers graver?

Utenriksminister Lange: En redegjørelse angående de russiske krigsgravene er jeg ikke forberedt på å gi på stående fot, men jeg skal gjerne gi en redegjørelse for komiteen om dem senere.

Formannen: Da får vi komme tilbake til den sak og nå foreløpig diskutere den russiske note og svaret på den. I den forbindelse kommer vi da inn på de spørsmål som statsråd Hauge reiste i sitt siste innlegg. Så får vi etter det komme tilbake til disse spørsmålene i forbindelse med Ottawa-møtet.

Det er for øvrig også et spørsmål til vi skulle ha redegjort for, og det er hele Tysklandsspørsmålet.

Utheim: Er det kommet noen reaksjon fra våre utenrikske representanter i anledning av noten siden vi var sammen i går?

Utenriksminister Lange: Det er kommet en eneste reaksjon, nemlig en samtale ambassadør Morgenstjerne har hatt med den amerikanske viseutenriksminister for de europeiske saker, Mr. Perkins. Den er ganske kort og lyder:

«I en samtale mellom viseutenriksminister Perkins og Morgenstjerne om andre spørsmål 17. oktober talte de også om den Sovjet-russiske note, hvis tekst Perkins ga Morgenstjerne. Perkins var kjent med Langes uttalelser til pressen, og han uttalte at disse syntes å dekke saken og ikke levne noen ankepunkter for Sovjet-Samveldet. Han var tilbøyelig til å mene at noten var et forsøk på å intimidere, slik som i 1949, og støtte norske motstandere av A-pakten. Perkins fortalte at Acheson på en pressekonferanse 17. oktober på forespørsel hadde henvist til Langes erklæring og sagt at det ikke forelå noe som berettiget til å hevde at Norge ikke respekterte traktaten av 1920 og tilsagnet av 1949.»

Lavik: Det var noko i samband med samtalen vår i går som eg hadde hug til å koma med. Når det gjeld *forsvaret* av Svalbard ligg det vel helst inn under Noreg å arbeida med den ting, for Svalbard ligg under norsk rådvælde. Eg vil då høyra om me har lov til å byggja flyplass oppe på Svalbard. Så vidt eg veit har me ikkje rett til å byggja militære anlegg; men eg veit ikkje om ein flyplass vil koma inn under militære anlegg i streng tyding av ordi. Men eg kan tenkja meg at det ville vera nyttig med ein flyplass på Svalbard og så vidt ein skjønar, kan me også få hjelp til det – eg tenkjer på det som var referert i går – økonomisk hjelp frå dei andre A-pakt-landi til å byggja ein slik flyplass.

Så nemnde forsvarsministeren òg i samband med Svalbard, så vidt eg skjønna at det hadde vore drøft om ein skulle ha heimevern der oppe. Eg veit ikkje korleis det ligg til rette. Heimevern synest eg er av ein slik karakter at det måtte vera høve til å ha heimevern der oppe. Det kan vel ikkje reknast som «militære anlegg», men som ei rådgjerd me måtte ha rett til å taka i den situasjon me no er inne i.

Elles, når det gjeld *basepolitikken* ser eg det slik at forsvarstiltaki våre må vera så effektive som råd er, og då meiner eg det er rett at våre allierte får gjera seg kjende med dei ymse ting som høyrer med til desse forsvarstiltaki. Ja, eg meiner det er naudsynt at dei får gjera seg kjende med slike ting. Eg tenkjer då på flyplassane våre, og eg tenkjer på hamnene våre og eventuelt på andre ting. Og det er ikkje berre naudsynt at våre allierte får gjera seg kjende med desse ting, men eg meiner det er naudsynt òg at me får inn det *materiell* som me treng for å møte eit eventuelt åtak. Det er nemnt at me kan få materiell – og materiell som dei kan taka i bruk i tilfelle av eit åtak. Eg meiner det er av dei ting som er med å gjera vårt forsvar effektivt og sterkt, og eg kan ikkje tru at om me fekk noko slikt materiell, og om våre allierte vart kjende med flyplassane våre og andre ting, ville det på nokon måte veikja vår stode austetter. Sjølv sagt ville dei ikkje lika det der, men dei ville skjønna at det er ein realitet at me vil stå sterkt forsvarsbudde. Eg meiner at me her i Noreg, som har vore med på kollektive forsvarstiltak – det skal det vera i samsvar med A-pakti – me får ikkje vera så redde for det kollektive arbeid når det gjeld om å gjera forsvaret vårt effektivt. Det verste var om me skulle stå veikt. Og dersom ein eventuell åtaksmann visste at me stod veikt, ville det vera større fare for åtak enn om han visste at me stod sterkt, så eg trur at alle omsyn tekne med gjer me best i å stå så sterkt forsvarsbudde som råd er. Det er berre eit sterkt forsvar som ein åtaksmann har respekt for.

Hr. Friis syntes at eg var krigersk. Eg har fått høyra *det* frå så mange, men dette seier eg nettopp for di eg *ikkje* er krigersk. Sjølv sagt må me halda Svalbardtraktaten, det har me sagt frå om før, og det kan me seia frå på nytt lag, men eg meiner at ein eventuell åtaksmann må skjønna det at me vil ikkje tola noko åtak på Svalbard heller. Det er no i grunnen me som har fyrste ansvaret, politisk sett, for Svalbard, og eg meiner at det høyrer også med til forsvaret vårt at me ordnar oss slik at me kan gjera den skyldnad som me har både politisk og militært sett, dersom Svalbard skulle koma i faresonen. Eg meiner difor det er om å gjera at me står sterkt forsvarsbudde. Eg trur det er den beste måten å hindra eit åtak på.

Hegna: Vi hadde en del innlegg i går, og har hørt dette første innlegg i dag. Jeg for mitt vedkommende er mest enig i den tendens som, med forskjellige nyanser, ble gitt uttrykk for i går i innleggene av Moseid, Torp og Smitt Ingebretsen.

Det er ganske rimelig at dette spørsmål diskuteres i samband med det avtaleutkast som statsråd Hauge la fram, for selv om jeg ikke akkurat er så sikker på at dette basespørsmål er det vesentligste i den note vi har fått fra Sovjet, må man jo gi uttalelser om det, og det er ganske klart at de uttalelser man der gir i svaret, vil komme til å binde. Jeg vil gjerne understreke at jeg mener de binder. Jeg mener at det mest uriktige ville være at man lager en slags notelinje og en annen slags praktisk linje. Noen dobbelthet der bør det ikke være. Jeg vil for så vidt si at det var bedre at man klart sa fra at tidspunktet er kommet til å føre en annen basepolitikk, jeg mener ikke det, men jeg vil si at det var bedre enn at man skulle legge opp en linje i vår offisielle politikk, i en erklæring eller note, og følge en ganske annen utenrikspolitikk i praksis. Det uttrykk hr. Moseid brukte om å uthule vår basepolitikk, mener jeg er treffende. Jeg mener at vi ikke skal uthule basepolitikken, jeg kan der bare henvise til hr. Moseid.

Det er to ting vi legger vekt på. Det ene er dette internasjonale samarbeid. Men vi legger også ut fra vårt syn vekt på som en vesentlig ting, så langt det står i vår makt, så lenge det går an, å holde et godt forhold, et uklanderlig naboforhold, til Sovjet.

Når det gjelder noten, mener jeg vi kan resonnerer meget om hva hensikten, situasjonen og bakgrunnen for det hele er, men personlig tror jeg ikke at noen i øyeblikket er i stand til å gi noen fyllestgjørende forklaring av det, som uten videre i detalj kan aksepteres. Jeg tror nok det er riktig – som en selvfølge – å se den i samband med hele situasjonen og ikke som noe spesielt i forholdet til Norge. Det er nokså rimelig, det som hr. Friis nevnte i går, at den kommer på et tidspunkt da Tyrkia er i ferd med å gå inn i A-pakten, og at det derfor er nokså naturlig å se den i samband med forholdet til stredene i syd og med hele den labile situasjon man nå er oppe i.

At det åpenbart i denne forbindelse foreligger skritt som tas nokså systematisk fra Sovjets side, synes jeg også er klart. Jeg tror at den erklæring som ble utsendt for en tid siden gjennom et interview i Pravda med Stalin, og som i russisk presse blir tillagt en overordentlig stor vekt lang tid etterpå, er en meget viktig del av situasjonen, som jo enhver kan tenke seg, all den stund jo alle har gått ut fra at det var et viktig punkt i verdenssituasjonen at Amerika hadde monopol på atombomben. Det har aldri fra russisk side vært antydning noe angående det. At det da sies fra høyeste autoritative russisk hold: «Det er ikke riktig, vi har atombomben, vi lager atombomber i forskjellige kalibre, fordi det er en nødvendig ting i forbindelse med den nåværende situasjon» - det er også en viktig ting å konstatere, hvis man vil tillegge monopolen en realitet, er det også en realitet at dette monopol ikke lenger eksisterer.

I morges hørte vi om et nytt moment i situasjonen, dette at den amerikanske sendemann i Moskva var tilkalt til Visjinski for å få et opplegg. Jeg fikk i farten ikke riktig tak i hva det var, men det er noe som må ses i den hele sammenheng.

Hva oss angår, tror jeg det gjelder Svalbard. Notens form har vært diskutert, om det er en skarpnote eller en vel overveid note. Den er vel begge deler. Den er i sin form ganske skarp, men den er jo rolig. Jeg tror at når man ser på den og på hva den munner ut i, så gjelder det Svalbard, og det som vel der er hensikten fra sovjetrussisk side, er på en eller annen måte å få presisert i forholdet Sovjet-Samveldet – Norge, og muligens også i forholdet Sovjet-Samveldet – de øvrige makter, noe som Sovjet anser for viktig å få presisert i forbindelse med Svalbard. Jeg mener at det som var utgangspunktet i forholdet til Sovjetsamveldet da Norge gikk med i A-pakten, det var at man ikke skulle ha fremmede baser på norsk jord. Jeg mener at den tanke som synes å ligge til grunn for den russiske note, er at Norge er i ferd med å føre en politikk når det gjelder Svalbard, som bryter med Svalbard-avtalen. Det bør gjøres klart at det ikke er tilfellet, og at det ikke fra norsk side vil bli tilfellet. Det er det jeg mener vi kan gjøre i den nåværende situasjon.

Ellers vil jeg bare si at for vår drøftelse her savner man – det er ikke noen som kan bebreides for det – den vurdering som står til disposisjon for regjeringen, som har et ganske annerledes vidt omspennende etterretningsapparat av diplomatisk art eller annen art enn vi har, således at man kunne få sett disse ting i sin fulle sammenheng med den nåværende situasjon, for det er jo på en slik vurdering vi især må basere vårt svar.

Moseid: Som jeg var litt inne på i går, har jeg helhjertet vært med på A-pakten og de foranstaltninger som treffes for å gjøre vestmaktene så sterke som mulig, i den utstrekning vi kan øve innflytelse på det. Men på den annen side er jeg helt klar over at vi kan ikke ha sikkert håp om å avverge en ny krig *bare* ved å være sterke. Vi kan ganske visst regne med å få en utsettelse, men jeg frykter for at før eller senere vil Ragnarok komme. Det er en annen oppgave som er minst likeså viktig, kanskje viktigere. Det er at vi gjør hva det er mulig for å unngå unødige konfliktsituasjoner og for å unngå å gi noe som helst grunnlag for at den annen part kan oppfatte de foranstaltninger som treffes, som aggressive.

Her har jeg for min del tillagt forholdet med Norges basepolitikk en avgjørende betydning. Jeg tror for min del at det ville ha vært uhyre vanskelig å kunne gå med på hele denne ordning hvis det ikke hadde kunnet lykkes å få en helt klar bestemmelse på det punkt, og jeg for min del må fastholde at det ikke må skje noen forandring her. Jeg mener det er av avgjørende betydning for oss å holde fast ved det standpunkt som vi der har tatt, og ikke, som jeg nevnte i går, søke å tøyne det lenger enn vi er berettiget til på helt saklig grunnlag. Det var dette standpunkt jeg gjerne ville presisere på ny, for jeg forstår nærmest enkelte slik at de betrakter dette som et detaljspørsmål. Det gjør ikke jeg for min del, jeg anser det for å være et meget viktig kjernesporsmål i hele denne sak. Selvsagt har jeg hele tiden vært klar over, og er klar over, at det ville være lettere for oss å ta en annen stilling på dette område, men jeg har hele tiden sett det slik at det mål vi skal nå fram til, er avspenning og fred, og det må alltid veie med i alle våre avgjørelser og handlinger. Da mener jeg det er meget viktig at vi ikke selv gjør noe som vil kunne utnyttes ihvertfall, og kanskje også oppfattes, som noe i retning av aggressiv holdning, så jeg

vil be om at man her finner former som er helt dekt ved det vi tidligere har vedtatt i denne sak. – Jeg har, som sagt, ikke ønsket å innlate meg på detaljer, det er rent prinsipielt jeg gjerne ville fremholde dette syn.

Kjøs: Jeg har ikke noe egentlig nytt å føye til det som er sagt om selve noten. Jeg er nærmest enig i det som hr. Bratteli ga uttrykk for i går, at det er fremgangen i forsvarsforberedelsene innen A-pakten som er hovedgrunnen til at noten er sendt oss. Men den kan selvsagt ikke endre vår stilling innen A-pakten og heller ikke de forpliktelser som vi har innen A-pakten, og jeg mener det er grunn for oss til å holde det klart at det jo er forsvarsforberedelser som er vårt mål innen pakten, at det ikke er aggressive hensikter mot noen.

Når det gjelder selve svaret, vil jeg ikke gå i detalj der. Jeg er enig i de hovedlinjer som utenriksministeren ga uttrykk for i sin redegjørelse. Men jeg vil gjerne ha sagt i denne forbindelse at vårt svar må gjøre det klart at vi holder fast ved den linje vi har fulgt hittil, og likeså må vårt svar dekke alle de handlinger som vi er klar over at vi kommer til å foreta i tiden fremover, slik at ingen kan kaste fram den påstand som har vært nevnt her, at vi gir forsikringer i én retning, men foretar oss handlinger som går i en annen.

Jeg tenker da på den avtale som det ble gjort rede for i går. Så vidt jeg forstår, vil det være ønskelig at man forsøker å oppnå en del endringer i teksten i avtalen. Men jeg vil gjerne ha sagt med hensyn til realiteten at vi kan ikke stille oss slik overfor våre allierte at vi avskjærer oss selv adgangen til å få hjelp i det avgjørende øyeblikk, og vi kan være ganske sikre på at det kritiske og avgjørende øyeblikk vil alltid inntreffe så tidlig at er ikke alt klart på forhånd, vil hjelpen komme for sent, og da oppnår vi ikke det som er vår hovedhensikt med vår tilslutning til A-pakten. Det må vi alltid holde oss klart for øye når vi tenker på den avtale som det er nødvendig å slutte med våre allierte. Jeg betrakter ikke denne avtale som noe detaljspørsmål. Jeg legger ganske stor vekt på hele spørsmålet om basepolitikken og hvordan den utformes, men jeg mener at vi ikke kan se bort fra det som er realiteten i saken, nemlig at vi må ordne oss slik at vi sikrer oss å få den hjelp som vi trenger, i det øyeblikk da den er nødvendig, og det vil være avgjørende for min stilling til dette spørsmål.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne med en gang si at jeg er helt enig i det synspunkt som hr. Kjøs nå så klart har gitt uttrykk for, og jeg synes at deri ligger også svaret overfor de synspunkter hr. Moseid gjorde gjeldende når han sa at vi ikke må tøye basepolitikken lenger enn saklig berettiget. Det er nettopp de hensyn som hr. Kjøs har gitt uttrykk for, som setter den saklige ramme for hva vi må gjøre, og da er det viktig at vi i dette svaret sørger for at det ikke blir noen motsetning mellom det vi der sier, og det vi mener er saklig uomgjengelig nødvendig å gjøre.

Til hr. Lavik vil jeg bare ha sagt at våre plikter som utøver av suvereniteten på Svalbard, når det gjelder den militære side, er klart definert i artikkel 9 i Svalbard-traktaten, som lyder slik:

«Med forbehold av de rettigheter og pligter for Norge som følger at dets tiltredelse til Folkeforbundet» - Der må det være berettiget å si «vårt medlemskap i de Forente Nasjoner», selv om det ikke står i teksten - «forplikter Norge seg til ikke å opprette eller tillate opprettet nogen flåtebasis i de egner som er nevnt i artikkel 1» - altså Svalbardøygruppen inklusive Bjørnøya - «eller anlegge nogen befestning i de nevnte egner, som aldri må nyttes i krigsøiemed.»

Altså de nevnte øyer må aldri nyttes i krigsøiemed. Det vil si at vår handlefrihet er meget sterkt begrenset, og vi har sett det slik at den begrensning er det av vital betydning for oss å respektere i vårt svar til russerne. I 1947 var det nettopp på det standpunkt vi stilte oss, at disse begrensninger har vi akseptert, og vi synes ikke det er riktig at det fra vår side kommer noe som helst initiativ for å få opphevet de begrensninger.

Det er da grunnlaget for de avgjørelser som Regjeringen har tatt, når vi har overveid hvordan vi, samtidig med at vi overholder disse begrensninger, legger planen for hvordan man kan forsvare de norske interesser der oppe. Vi har ment at for ikke å skape noe berettiget grunnlag for å beskyldte oss for å gå ut over våre forpliktelser vil vi gi avkall på noe jeg tror i og for seg meget vel lar seg forene med artikkelens ordlyd, idet vi til og med har gitt avkall på å organisere en heimevernsavdeling der oppe, og har nøydt oss med en sivilforsvarsavdeling. I og for seg er det etter artikkelens ordlyd ingen ting i veien for å bygge en sivil flyplass. Men vi får jo ikke et levende menneske til å tro at om vi bygger en sivil flyplass på Svalbard, er det en sivil flyplass. Og det er helt utelukket å tenke seg at vi skulle kunne forhandle med våre allierte om hjelp – vi får ikke hjelp til å bygge en sivil flyplass – til å bygge en flyplass på Svalbard, uten at det vil være et åpent brudd på våre forpliktelser etter Svalbard-traktaten. Jeg tror nok vi må se den ting i øynene.

Nå er det jo ikke skjedd noe nytt i forholdet til Svalbard, Svalbard hører til det område som fellesforsvaret omfatter, slik som det er definert i selve A-paktens tekst, og det eneste som er skjedd siden Svalbard ble inkludert i det område som fellesforsvaret omfatter, er at man som en praktisk gjennomføring av fellesforsvarsoppgaven har bestemt at det ikke skal høre under Europakommandoen, men under kommandoen for det nordatlantiske havområde, og forsvaret av det område hvor Svalbardøygruppen ligger, som da den nordatlantiske kommando har ansvaret for, må da være et forsvar som på grunn av begrensningene i traktaten må baseres på sjøstridskrefter og eventuelle flystridskrefter som er forelagt utenfor øygruppen. Det synes jeg er ganske klart, og det er en tankegang som må ligge bak utformingen av vårt svar på dette punkt, hvor vi ganske rolig å fastslå at her er ikke skjedd noen forandring.

Hr. Hegna nevnte det som var meddelt i kringkastingen i morgens om en utveksling av erklæringer mellom Amerikas Forente Stater og Sovjet-Samveldet. Det er nå kommet i teleprint fra NTB en utførlig redegjørelse, som gir et noe annet bilde enn det man får av kringkastingens gjengivelse i morges. Det som er skjedd er følgende: Den 5. oktober har den amerikanske ambassadør Kirk etter instruks gjort en muntlig henvendelse til Visjinski for å be ham forelegge for den russiske

regjering og spesielt til Stalin en anmodning om at russerne kunne øve sin innflytelse for å få en løsning på våpenhvile-deadlocken i Kaesong, altså for å få i gang forhandlinger på det grunnlag som er akseptabelt for FN, nemlig at det blir rene våpenhvileforhandlinger, og at alle politiske spørsmål først kan tas opp etterat man er nådd fram til at ilden opphører. På det har så Visjinski den 15de gitt et meget utførlig svar, som er sterkt polemisk og propagandistisk formet, som legger hele skylden for det som skjer i Korea, spesielt at det ikke er kommet noe ut av våpenhvileforhandlingene, på Amerika, og som fortsetter med et sterkt propagandistisk formet angrep på amerikansk politikk over hele linjen, inkludert A-pakten og det hele, og slutter med å si at nå som før er man villig til å forhandle – ikke nå bilateralt med De Forente Stater, det er for så vidt en ny tone fra Sovjet, man er villig til å forhandle også under deltagelse av de Forente Stater om løsningen av de forskjellige problemer. Det skulle tyde på at de nå henviser til forhandlinger i et bredere forum enn rent bilateralt.

Når det er blitt offentliggjort, skyldes det at russerne i dag har offentliggjort en meget forkortet og til dels misvisende versjon av hva den amerikanske henvendelse gikk ut på, og så har man fra amerikansk side offentliggjort hele den amerikanske henvendelse og hele det russiske svar. Etter det jeg kan se, er det for så vidt en gjentakelse av det man har opplevd noen ganger tidligere, at man fra amerikansk side har forsøkt underhånden, ikke i form av en offisiell noteveksling, å oppnå en viss medvirkning fra russisk side, og at det så avvises og utnyttes propagandistisk som et svakhetstegn fra amerikansk side. Jeg tror det er den fortolkning vi kan gi av en episode, som vel dermed må anses for avsluttet.

Formannen: Hele den vurdering av noten og den analyse som utenriksministeren ga i går, stemmer helt med min vurdering. Man må, som det er sagt, se den på bakgrunn av Sovjetsamveldets hele politikk for tiden. I den forbindelse er det ganske interessant å være oppmerksom på at det er ikke bare Norge som er gjenstand for denne behandling, Frankrike har i løpet av sommeren og høsten fått to, om ikke tre, slike noter, som helt åpenbart har gått ut på å bruke det tyske spørsmål til å så tvil i Frankrike, eller rettere sagt: uvilje i visse kretser mot andre medlemmer av Atlanterhavspakten. Jeg tror det også er et lignende formål med denne note, og hvis den har noen som helst reell hensikt, er det å gi en ny advarsel mot å befestes Svalbard.

Ellers er jo, så vidt man kan se, den alminnelige oppfatning i verden i dag, at Sovjetsamveldet i sin utenrikspolitikk er på defensiven, og at det nå bruker alle de midler det kan, for å så splittelse og tvil om Atlanterhavspakten i de europeiske land.

Med hensyn til hvordan vi skal svare, må jeg si at jeg stort sett er enig i det som hr. Bratteli sa i går, og det hr. Kjøs har sagt i dag, og jeg er fullt enig med forsvarsministeren når han i sitt siste innlegg i går sa at det som har betydning for oss, er å få en forpliktende avtale med De Forente Stater og senere med Storbritannia og Danmark om hjelp i krigstilfelle. Men jeg tror også at denne avtalen må være slik avfattet at vi eventuelt, om det skulle bli nødvendig, er i stand

til å offentliggjøre den, og derfor er jeg fullstendig enig med dem som sier at her må det ikke være grunnlag for noen dobbelthet.

Statsråd Hauge: Jeg vil bare nevne at det hele tiden har vært forutsetningen at den avtale som er lagt fram for medlemmene her, skulle legges fram i en offentlig proposisjon til Stortinget.

Formannen: Det er utmerket. Men det kunne jo, tror jeg, med held foretas visse endringer i teksten, for å se hvor langt man kunne komme med en endring i den realitet om lagring av våpen her i Norge som inneholdes i artikkel 3, at man i all fall i teksten fikk gjort det helt klart at dette gjelder i krigstilfelle eller når krig truer, altså samme formulering som vi har i vår basepolitikk.

Men jeg mener at vi skal ikke være redde for i vårt svar å si fra hva vi anser oss berettiget til, og der tror jeg at vi skal være helt klar over at vi må anse oss som bundne av statsråd Huges erklæring i Stortinget den 21. februar. Det er en offisiell fortolkning av vår basepolitikk som av Regjeringen ble forelagt for Stortinget, og av Stortinget tatt til etterretning uten noen innsigelse. Vi kan ikke gå tilbake på det uten at vi lar både Sovjetsamveldet og den øvrige verden få inntrykk av at vi har latt oss skremme.

Man må jo her stille seg det spørsmål hvor meget virkning det har på Sovjet at vi så og si går ut av vår egen vei for å vise dem at vi ikke har noen fiendtlige hensikter, og der må jeg si at jeg tror nok at bortsett fra Svalbard nytter det svært lite, fordi at de stiller seg ikke likegyldig for hva vi gjør på Svalbard, men ellers er det jo slik at de anser selve forsvarssamarbeidet som aggressivt, selve den ting at vi er med i Atlanterhavspakten, vitner etter deres oppfatning om aggressive hensikter. Skulle vi gi dem det fullgyldige bevis, måtte vi derfor gå ut av A-pakten. De har vel kanskje endret noe sin oppfatning med hensyn til et nordisk forbund, men da diskusjonen om Atlanterhavspakten pågikk, ble jo selv et nordisk forbund ansett som aggressivt.

Jeg mener derfor at vi ikke kan la oss binde for meget av det hensyn, så meget mindre som vi også har hensyn å ta til den andre siden, og der er jeg helt enig i det som hr. Kjøs nettopp nevnte. Vi skal jo være klar over at som forsvarsministeren også nevnte i går, er vår basepolitikk en belastning for oss i samarbeidet med de andre, og vil vi – hva vi jo vil – fortsette denne basepolitikk, må vi i all fall ikke vike på andre punkter som gjelder selve forsvarssamarbeidet i krigstilfelle, som vi jo må ha full rett til å opprettholde. Der kan vi jo bare henvise til Sovjetsamveldets egne handlinger, det er jo ikke redd for å ha forsvarssamarbeid med sine satelittstater i langt mer utpreget form enn vi noen gang har tenkt på. Jeg synes vi skulle følge den linje i svaret som flere, først og fremst hr. Bratteli, hr. Kjøs og utenriksministeren og forsvarsministeren, har lagt opp: at vi henviser til at med Svalbard har vi ikke gjort noe og akter vi ikke å gjøre noe, men ellers sier at vi har et forsvarssamarbeid, og det vil vi holde fast ved, og det vil vi anse oss berettiget til å trekke de konsekvenser av som må trekkes.

Torp: Jeg uttalte meg i går, og det kunne kanskje være tilstrekkelig med det, men jeg vil gjerne ha presisert det samme som formannen nå, at det som er det viktige, er at hverken denne note eller andre må skremme oss til å fravike den faste linje når det gjelder vårt forhold til A-pakten, ikke på noe felt. De tingene vi har fastlagt som vår politikk, må vi holde fast ved.

Det spørsmål som jeg reiste, eller som kanskje hr. Wright reiste i går, har jo en annen side. Det er spørsmålet: Skal vi fravike den politikk vi hittil har ført, det vil si skal vi endre vår politikk og fravike vår basepolitikk? Det har jeg svart på. Det tør jeg ikke gå med på, og det tror jeg heller ikke noen annen tør, og ingen har jo uttrykt ønske om det heller.

Derfor formulerer jeg det når det gjelder svaret, slik som jeg ser det, nemlig at vi klart skal presisere at de forpliktelser vi har inngått i forbindelse med A-pakten, akter vi fortsatt å holde, og vi skal klart presisere at den basepolitikk vi hittil har fulgt, skal vi fortsatt følge, men vi står ved det som forsvarsministeren sa i Stortinget i den erklæring han avga der, den dekker vår oppfatning angående vår basepolitikk, og vi kan aldri få russerne til å godta den. Det er klart at foreløpig spiller de på cello, men vi må tenke på hva det kan bli når de begynner på stortromma – det gjør de ikke i denne note – for å skremme oss til å fravike vår politikk.

Jeg synes at vi i svaret må presisere klart og tydelig at vi akter å overholde den inngåtte avtale om Svalbard. Vi har ikke foretatt og vil ikke foreta oss noe som strider mot den traktat. Jeg vil jo si til min gode venn hr. Lavik at hvis vi anlegger en flyplass på Svalbard, kunne vi likeså gjerne straks beslutte å endre vår basepolitikk, for hvilke argumenter skal vi kunne føre i marken for at det er en sivil og ikke en militær flyplass? Det lar seg ikke gjøre. De er like, så vidt jeg skjønner, i all fall på bakken ser de like ut. Der synes jeg altså vi skal presisere at vi heretter som tidligere vil etterleve den traktat som er inngått om Svalbard.

Så synes jeg vi skal presisere på ny – og det mener jeg er meget viktig, det bør kanskje stå i spissen og ikke som tredje punkt – at A-pakten har ingen aggressive hensikter, og at hele vårt arbeid tar sikte på å bevare freden. Det tror jeg bør være utgangspunktet. Jeg vil ikke gå så langt som hr. Moseid, jeg tror virkelig det skal være mulig å unngå Ragnarok. Det kan være blåøyd å tro det, men jeg mener at den dag vi er sterke nok, kan vi forhandle oss frem til resultater – jeg vil ikke si for all fremtid, men i allfall for en overskuelig fremtid.

Når det gjelder avtalen, er det jo også der ting som vi må holde fast ved. Når hele utgangspunktet for vårt arbeid her er at vi ikke kan greie å forsvare oss alene, må vi, som jeg før har sagt så mange ganger i denne komite, prøve å ta slike skritt at det åpner oss alle de muligheter som står til rådighet for å få hjelpen hurtigst mulig og mest mulig effektivt. Jeg har flyktig sett på dette – det er vel et råtkast til avtalen. Jeg tror nok, for dette er en veldig ømfintlig sak, at jo mindre vi skriver i denne affæren, desto bedre er det, men det bør ikke være så lite at vi ikke har sikkerhet for at hjelpen kommer. Det er vanskelig å si noe når man sitter med en sådan tekst. Realiteten er vi jo enige i, alle sammen, men jeg vet ikke om vi behøver alle disse detaljer om hvorledes det skal gjøres, om tollfrihet og om alle de ting. Når

vi skal offentliggjøre avtalen, er det klart at man kan prosedere veldig på denne teksten, så jeg ber om at man vil overveie dette. Jeg vet ikke hvor langt statsråd Hauge har ført disse forhandlinger. Han har jo nevnt dette i komiteen, og der har jeg erklært meg enig i at slike forhandlinger bør opptas, og jeg mener at vi må prøve å føre dem fram til en avtale. Spørsmålet er bare om vi kunne gjøre teksten enklere og mindre angripen enn den som foreligger. Jeg kan ikke gi noe forslag om hvorledes det skal gjøres. Det er jo statsråd Hauge som her har ansvaret.

Statsråd Hauge: Ja, jeg har ansvaret.

Torp: ... og ikke bare ansvaret, men du har best rede på hvorledes i tilfelle en forandring kunne gjøres, og hvis du ikke kan få gjort noen forandring, vil jeg si at jeg føler meg forpliktet til å følge deg. Jeg har uttalt meg før om dette spørsmål, på et tidspunkt da det ikke forelå noe utkast, men jeg har gitt min tilslutning til at det skulle inngås en slik avtale med de stater vi regner med å måtte ha hjelp fra.

Stranger: Det er visst fordringsfullt av en som gir en gjesterolle i en så viktig komite som denne, å be om ordet, men det vil vel ikke misforstås at man, når man er tilkalt vil få gi uttrykk for den oppfatning som man har i øyeblikket. Det er jo svært mange vanskelige spørsmål her, mange tekniske spørsmål, som komiteens faste medlemmer er fortrolige med, og som jeg ikke skal komme inn på. Det gjelder f.eks. dette punkt om Svalbard. Der forekommer det meg at det ikke er noen uenighet her i komiteen, så det kan man vel for øvrig skyte helt i bakgrunnen.

Men når vi kommer til spørsmålet om vår basepolitikk, har det vært uttalt at der må det ingen forandring skje, og det vil da si, forstår jeg, at man skal holde absolutt på den nåværende eller i all fall på det minst utvidede linje, mens hr. Torp uttalte meget klart at vi må ikke la oss skremme til å fravike den vei vi hittil har fulgt. Jeg vil med en gang si at jeg er uforbeholdent enig i dette, i all fall i denne siste uttalelse. Når man altså har gått inn for A-pakten – og helhjertet, for å bruke hr. Moseids uttrykk, det har også jeg etter fattig evne – må vel vårt medlemskap i A-pakten forutsette en sådan adgang for våre allierte til på en saklig måte å gjøre seg kjent med forholdene i vårt land. Ellers forstår jeg ikke hvorledes vi under en krigssituasjon skulle være beredt til å nyttiggjøre oss dette fortrinlige medarbeiderskap. Russerne peker jo i denne note på det som noe oppsiktsvekkende og med avtalen stridende at utenlandske militære med nokså regelmessige mellomrom besøker vårt land. Er det meningen at man vil forsøke å hindre den slags fra nå av? Jeg bare stiller spørsmålet. Det forekommer meg at det ville være helt og holdent umulig. Er det urimelig at de folk som skal operere på vår lange kyst, får adgang til med visse mellomrom å gjøre seg kjent med et så vanskelig område.

Jeg spør meg selv: Hva ligger det i dette at vi ikke på noen måte må endre den praksis vi hittil har fulgt? Kan vi ikke komme i et skjevt forhold til våre allierte ved å følge en for lite lempelig politikk her, og vil ikke det nettopp skape en usikkerhet som det er all grunn til å forsøke å unngå? Jeg må derfor si at jeg tror

ikke man kan binde seg så ubetinget til at den bestemte linje skal følges når det gjelder – for å bruke dette vanskelige ord – basepolitikken.

Jeg vil ikke ha sagt mer om det. Jeg vil ikke påstå at jeg er så krigersk som min utmerkede kollega, hr. Lavik, men jeg tror det i sin tid hadde vært like greit å ta skrittet fullt ut og ha innsett berettigelsen av at der innenfor visse grenser hadde vært åpnet adgang til baser. – Men se det hører ikke hjemme her i dag, så det skal jeg ikke ta opp.

Statsråd Hauge: Den diskusjon som vi fører her nå, kommer på et meget riktig og viktig tidspunkt, den vil få betydning fullt ut. Ingen ting er fastlåst. Alt det som her fremkommer av synspunkter, engstelser og dristighet vil være med på å forme ut Norges holdning. Det foreligger et utkast som er blitt til gjennom et komitearbeid, et norsk-amerikansk komitearbeid. Jeg har følt meg forpliktet til å delta bak kulissene nokså sterkt, fordi saken er så ømfintlig, og fordi jeg kjente denne komites innstilling. Så jeg bærer her også et medansvar som tekstforfatter, og har lagt vinn på at jeg skal kjenne denne sak i alle dens detaljer.

Jeg vil gjerne si at jeg synes hr. Moseid ga meget rammende uttrykk for det som vi sikkert alle er opptatt av: å hindre at vi fra vår side gjør noe som kan forspille sjansene til forståelse og fred. Men det må formentlig legges til, for at bildet skal bli fullstendig, at vi samtidig er klar over at vi i nokså stor utstrekning og nokså ofte, særlig i denne periode, er nødt til å sette hårdt mot hårdt fordi formålet med Atlanterhavspakten er å komme ut av den situasjon hvor Sovjetsamveldet har militær handlefrihet. Vi har vært nødt til å sette hårdt mot hårdt i mange tilfelle. Men jeg vil jo si at hvis en ser tingene i sammenheng, må jeg gi hr. Friis en del rett i hans betraktning, nemlig at en opprustning av Tyskland, ja tilslutningen av Hellas og Tyrkia til det kollektive sikkerhetssystem, selvfølgelig vil gjøre et langt dypere inntrykk på Sovjetsamveldet enn den ene eller den annen utforming av norsk basepolitikk. Det gjelder særlig opprustningen av Tyskland. Jeg synes det er en viss inkonsekvens i enkelte av denne komites medlemmer syn på slike sentrale spørsmål som Tysklands opprustning, som går nokså glatt, og slike spørsmål som dette vedrørende norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk, der man har engstelser og anføtelser overfor ting som i en sådan større belysning likevel er relativt sett mindre.

Jeg vil nevne i tilslutning til det å sette hårdt mot hårdt at det var å sette hårdt mot hårdt i forholdt til Russland å gi den definisjon av basepolitikken som vi ga i februar i år, etterat saken hadde vært drøftet her i mange møter, også fordi den definisjon av basepolitikken i noen grad innebar hva man godt kan kalle en uthuling av den, eller i all fall var en definisjon av hva vi innenfor rammen av fellesforsvaret ville gjøre og ikke ville gjøre. Definisjonen pekte på at vår erklæring av 1949 kunne være gjenstand for fortolkning, og vår fortolkning gikk meget langt i retning av å tillate Norge en deltakelse i Atlanterhavspaktens fellesforsvar, hvilket den måtte gjøre.

Hvis jeg får lov til å komme særskilt inn på denne avtalen som jeg altså er meget opptatt av, fordi den ligger under mitt umiddelbare saksområde, vil jeg si at

jeg er enig i det som er sagt fra flere her, at vi skal vokte oss vel for dobbeltspill. Jeg er sterkt opptatt av at vi nå skal *erklære oss* i forholdet til Sovjetsamveldet. Ja, jeg skulle nesten mistenke at et av formålene med Sovjetsamveldets note også kan være at vi skal erklære oss. De vet at det vi sier, stemmer med det vi gjør. Vi har nå en sjanse til å erklære oss, samtidig med at vi bestemmer oss, og det er av vital betydning at vi gjør det.

Vi kan erklære oss på to måter nå. Vi kan erklære oss i selve avtalen, eller vi kan erklære oss i noten. Jeg skulle tro at vi er nokså nødt til å erklære oss i noten, slik at det som eventuelt kommer i noten, kommer før det som senere fremkommer i avtaleutkastet.

Jeg vil gjerne gjøre en liten bemerkning til det hr. Torp sa, at svaret var cello, men at vi kunne vente stortromme. Vel, det er et slanguttrykk som kan brukes her: Cello og cello, fru Blom. Dette er jo en forholdsvis brummende cello. Det som jeg gjerne vil si her, er at jeg tror at vi gjennom den måte vi har definert vår basepolitikk på, kanskje faktisk har bidratt til å avdempe stortromma, fordi Sovjetsamveldet nemlig må si seg selv, at hvis det truer oss på livet, legger det grunnlaget for en opphevelse av restriksjonene på norsk basepolitikk. Det er i virkeligheten det geniale ved formuleringen: «utsatt for angrep eller trussel om angrep». Situasjonen er at Sovjetsamveldet i sine noter til oss må pålegge seg visse bånd for ikke å skremme vettet av oss, fordi da forsvinner i all fall enhver restriksjon på norsk basepolitikk, det må de gå ut fra. Det er et moment man må ta i betraktning når man ser på tonen i denne note, fordi Sovjetsamveldet har bestemte motiver til å være varsom. Det kan ligge styggere ting i et uttrykk fra Sovjetsamveldet enn vi ellers kan være tilbøyelig til å mene.

Jeg skulle gjerne gå inn på tre spørsmål som knytter seg til dette avtaleutkast. Det er spørsmålet om alliert personell i Norge i fredstid, spørsmålet om alliert materiell i Norge i fredstid og spørsmålet om allierte avdelinger i Norge i fredstid. De tre ting er vi nødt til å diskutere her, fordi de er så dypt alvorlige alle tre.

Jeg vil be om at dette ikke blir stenografert.

.....

Moseid: Jeg vil nødig bli misforstått i den uttalelse som jeg forstår utenriksministeren kanskje har forstått anderledes enn jeg mente den. Jeg sa at vi måtte ikke gå ut over det som var helt saklig berettiget. Da mente jeg i forhold til den basepolitikk vi har fastlagt før, ikke i retning av hva vi kanskje i dag vil finne ville være militært ønskelig. Jeg anser det for å være et standpunkt vi allerede har bundet oss til ved å meddele det overfor Sovjet og ved å få det godkjent av våre allierte. Jeg går ut fra at jeg har rett i dette, at begge deler har skjedd, og da er vi bundet overfor Sovjet, og vi har rett til å hevde vårt standpunkt overfor våre allierte. Vi behøver ikke å gi noen ny erklæring for så vidt overfor Sovjet, den erklæring har vi gitt, og jeg mener vi skal fastholde den.

Jeg var helt tilfreds med og enig i hva utenriksministeren uttalte i den melding som kom gjennom pressebyrået, og jeg synes det var svært heldig at den kom så fort.

Jeg er også helt enig i hva utenriksministeren har uttalt om Svalbard. Det er klart at vi kan ikke foreta oss noe der som kan henspille på militære foranstaltninger fra Norges side. Hva det kan gjøres av de private der oppe, har jeg ikke noen forutsetninger for å uttale meg om, men i all fall den norske stat kan ikke på noe punkt handle slik at det kan oppfattes som om det er i strid med Svalbardtraktaten.

Jeg har ikke uttalt meg hverken om Hellas eller Tyrkia eller om Tyskland, for de saker er jo for så vidt avgjort. Jeg er ikke fornøyd med avgjørelsene, men jeg mener at utenriksministeren der har gjort hva det står i menneskelig makt for å nå fram til det best mulige resultat, og jeg var jo klar over at det ikke gikk an for oss å ta ansvaret for veto i disse spørsmål, så jeg har i grunnen ikke noe mer å si der.

Med hensyn til basepolitikken forstår jeg at jeg har oppfattet det riktig. Der er her planer om kompromisser som går ut over hva vi mente med vår basepolitikk da vi tok avgjørelsen om den. Det er det jeg for min del har reagert mot. Jeg mener vi skal holde fast ved det standpunkt vi har tatt. Men jeg vil gjerne føye til at jeg bare har uttalt meg rent prinsipielt, og jeg vil ikke gå inn på detaljer i forbindelse med den påtenkte avtale. Jeg går ut fra at den må drøftes særskilt mellom Regjeringen og denne komite, før det kan gjøres noe videre. Det er jo helt umulig – for mitt vedkommende i all fall i dag å kunne drøfte alle disse problemene som her melder seg. Jeg vil bare si at vi skal ha utgangspunktet klart. Det er det jeg har ønsket å komme fram til i dag.

Formannen: Før jeg gir hr. Smitt Ingebretsen ordet, vil jeg si fra at vi her har teksten til forsvarsministerens erklæring. Det er et viktig moment i saken, jeg skal få lese den:

«Vårt direkte mål er å organisere de styrker som skal til i Norge etter en realistisk militær vurdering, for å føre et oppholdende forsvar ved de planlagte forsvarslinjer, inntil den planlagte hjelpen utenfra.

Når våre allierte, i første rekke Amerika og England, skal yte hjelp til forsvaret av vårt land, ligger det kanskje nær å spørre om de kan gjøre det uten at de har styrker stasjonert i Norge i fred. Må det m.a.o. skje en endring i norsk basepolitikk?

Vi har som kjent gitt uttrykk for at vi ikke vil ta del i en allianse som fører til at Norge «åpner baser for fremmede makters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trussel om angrep»

Det siste er sitat fra den norske noten til Sovjet-Samveldet i 1949. Jeg tror for mitt vedkommende at den norske basepolitikken meget vel lar seg forene med vår deltakelse i A-pakten og fellesforsvaret.

Det er naturligvis klart at allierte styrker som måtte være stasjonert i Norge, vil gi atskillig militær sikkerhet, sett ut fra et begrenset militært synspunkt. Men det er etter min oppfatning ikke klok politikk, og det er heller ikke klok sikkerhetspolitikk å plasere allierte stridskrefter så langt fram mot den annen part i fred. Det kan føre til misforståelser som vi vil gjøre hva vi kan for å unngå. Det er ikke bare norsk interesse dette, det er en felles alliert interesse. Dessuten er det, tror jeg, heller ikke klok politikk i forholdet

mellom Norge og dets allierte å stasjonere allierte styrker her. Det kan gi folk en kjensle av – selv om det er uriktig – at Norges selvstendighet blir undergravet, og det kan føre til friksjoner i vennskapet mellom vårt land og gode venner. Det er derfor etter min oppfatning ikke grunn til å gjøre noen endringer i den norske basepolitikken, slik den er fastlagt.

Men det er nødvendig å være klar over følgende:

Norsk basepolitikk hindrer ikke at Norge åpner baser for allierte stridsskrefter ved væpnet angrep på det nordatlantiske område eller på et tidspunkt da norske myndigheter kjenner seg utsatt for trusler om angrep og anmoder allierte stridsskrefter om å komme til landet.

Norsk basepolitikk hindrer heller ikke at Norge i foreskrevne konstitusjonelle former inngår betingede avtaler med våre allierte med en slik situasjon for øye.

Vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge bygger ut sine militære anlegg etter et slikt mønster, at de vil være skikket til umiddelbart å ta imot og underholde på effektiv vis allierte stridsskrefter som overføres til Norge for å bistå med forsvaret av landet.

Vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge deltar i allierte samøvringer eller tar imot kortvarige besøk av våre allierte fly- og flåtestridsskrefter allerede i fred.

Jeg gjentar at jeg tror at den norske basepolitikk lar seg passe inn i Atlantpakt-systemet og fellesforsvaret. Jeg er ikke kjent med noe ønske fra våre allierte om at vi skal forandre den.»

Smitt Ingebretsen: Jeg synes det verdifulleste her er at, så vidt jeg har forstått debatten, er det helt på det rene at det er ingen meningsforskjell om at den note vi har fått fra Sovjetrussland, må besvares derhen at vi står ved vårt medlemskap i Atlanterhavspakten, vi står ved den politikk vi har ført, og vi viker ikke tilbake fra den. Jeg vil også finne det naturlig at den – jeg vil si både kloke og forutseende definisjon av vår basepolitikk som forsvarsministeren har gitt – og som nettopp ble lest opp – står vi også ved. Jeg mener at denne samstemmighet som her er kommet til uttrykk er det verdifulleste ved det hele.

Det som da står tilbake, og som jeg var inne på i min bemerkning i går i forbindelse med det utkast til avtale som ble fremlagt, er altså spørsmålet om hvor langt vi kan gå innen denne ramme som vi alle er enige om, og det er naturlig at det kan gjøre seg meningsforskjell gjeldende om det spørsmål. Som forsvarsministeren har understreket, er vi på skjønnetts pinebenk – jeg tror det var et slikt uttrykk han brukte. Det er riktig, vi er det. Da mener jeg det i dag er det riktige tidspunkt for å drøfte det skjønnet, for når vi kommer så langt at saken skal forhandles både gjennom de amerikanske, de britiske og de danske forhandlinger og bli fremlagt for Stortinget, er det faktisk ikke noe å gjøre ved det. Da er det standpunkt som Regjeringen har funnet å måtte ta i så måte, det skjønnet den har måttet treffe, faktisk bindende, selv om Stortinget formelt står fritt, så de tvil og de betenkeligheter man måtte ha, mener jeg det er riktig at man kommer med nå.

Som jeg sa i går, var det som jeg med mine bemerkninger tilstrebt, at det utkast til overenskomst som ble fremlagt for Stortinget, skulle være sådant at ikke noen skulle føle seg i den stilling at de måtte stemme mot det. Jeg anser det som meget betydningsfullt at det blir en så vidt mulig enstemmig oppslutning også om denne del av den politikk vi skal føre.

Jeg vil da bare komme med et par bemerkninger ut over det jeg sa i går. Det er først og fremst den ting at i det utkast til overenskomst som vi nå har fått anledning til å lese, er det jo, hverken når det gjelder materiell eller personell brukt uttrykk som går så langt eller går sådan i detalj som man kunne få inntrykk av da det ble referert her i går, i forbindelse med forsvarsministerens egne uttalelser. Overenskomsten er jo så å si en slags rammeoverenskomst, så hva den kommer til å bety, vil jo i vesentlig grad avhenge av hva de kontraherende parter legger i den når den skal praktiseres. Derfor vil også mange, eller en del, av de betenkeligheter som jeg gjorde gjeldende i går, komme til å knytte seg til den praksis som det blir i henhold til denne overenskomst.

Men der er det et punkt som jeg har festet meg ved. Denne overenskomst og de overenskomster som kommer til å slutte seg til den, skal jo legges frem offentlig.

Statsråd Hauge: Får jeg lov til å si: Ikke de overenskomster som blir inngått av militære myndigheter eller av Regjeringen i medhold av denne avtale.

Smitt Ingebretsen: Nei, jeg mener denne avtale. Når jeg sier «de som slutter seg til den», mener jeg den britiske og den danske, selvfølgelig. Det er ikke de militære avtaler som får sin basis i dette.

Men innledningen har fått en sånn form at hvis man kunne tenke seg at der er – hva der jo alltid er – noen som skal misbruke en avtale i agitatorisk øyemed, så står der ikke noe av det forbehold som er selve grunnlaget for vår basepolitikk, der er ikke gjort den begrensning som ligger i dette «under krig eller trussel om krig.»

Statsråd Hauge: Det er ikke noe i veien for å ta det opp i innledningen her.

Smitt Ingebretsen: Det er det jeg mener. Det er ofte måten tingene sies på, som blir avgjørende for den måten tingene oppfattes på. På den måte det står der, har hele den begrensning falt ut, og den er jo avgjørende for hele vår basepolitikk, og jeg mener at en sånn formell ting kan bety overordentlig meget når det gjelder offentlighetens oppfatning av en ting, eller muligheten for å utnytte den i propagandaøyemed mot oss, og det bør man jo forsøke å unngå.

Statsråd Hauge: Det er bare den ting at det innebærer et aldri så lite moment av dokumentforfalskning. Selve oppfordringen fra Rådet, som vi siterer inneholder ikke den begrensning, mens derimot vi i vårt forhold til Amerika ønsker å ha den begrensning. Derfor er den nå kommet inn i artikkel 1, og bare i 1. Vi hadde den i innledningen også da vi laget avtalen til å begynne med, men vi lot den gå ut av innledningen under trykket av den argumentasjon at det ikke var faktisk korrekt.

Men hvis det betyr meget for oss, tror jeg ikke at det i og for seg vil være noe synderlig vanskelig å få den ført opp igjen.

Smitt Ingebretsen: Det gleder meg å høre, for jeg tror det betyr noe, og jeg tror det betyr noe ganske vesentlig å få den med. Jeg har den tillit til forsvarsministeren at han vil finne en redaksjonell form som er brukbar både sett ut fra amerikansk og norsk synspunkt.

Friis: Det var til forretningsordenen. Det forekommer meg at vi nå diskuterer tre ting: selve svaret på noten fra Sovjet, delvis Ottawakonferansen og delvis denne avtalen. Skulle ikke nå tidspunktet være kommet til å ta én av disse tingene ad gangen? Jeg er med hensyn til svaret på Sovjetnoten meget interessert i hvordan ordlyden kommer til å bli.

Formannen: Jeg kan ikke innrømme berettigelsen av hr. Friis' innvending. Så vidt jeg har kunnet følge denne diskusjon, har vi overhodet ikke vært borte i de spørsmål som berører Ottawa-konferansen, og på den annen side forsto jeg at det var alle medlemmenes oppfatning at utkastet til avtale med Amerikas Forente Stater er av avgjørende betydning for hva der kommer til å stå i svaret til Sovjet.

Flere: Det er ganske klart.

Smitt Ingebretsen: Får jeg lov til å tilføye en liten bemerkning i samme forbindelse. Jeg vil gjerne uttrykke min fullkomne enighet i det som er blitt sagt her, at vi bør benytte den anledning som vi nå har, når vi skal svare på den russiske noten, til klart og greitt å erklære oss, for å bruke forsvarsministerens uttrykk, slik at vi under henvisning til den definisjon på vår basepolitikk som er gitt fra forsvarsministerens side i vinter, gjør det krystallklart for Sovjet-Russland hvordan vi ser på disse ting og hvilken politikk vi vil følge.

Lavik: Eg vil fyrst få seia at eg er samd med hr. Moseid når han seier at vi må ikkje føra ein politikk som unødig eggjar Sovjet-Russland. Eg meiner det er så heilt sjølvsgt. Så «krigersk» er eg ikkje, hr. formann, at eg finn det rett. Men det som eg har vilja streka under, det er at vi må heller ikkje føra ein politikk som gjer oss veike i fall det skulle røyna på. Dersom vi har nokon åtaksmann, og det reknar eg med at vi har, så må *den* åtaksmannen vita at vi vil forsvara oss når vi kan forsvara oss, og at vi står forsvarsbudde må han rekna med. Og det meiner eg at vi kan seia frå om på ein så klok og forstandig måte at det ikkje er grunn til å kjenna det som ei egging. Tvert imot, det må kjennast som ei åtvaring.

Eg vil elles seia at eg er takksam for den utgreiinga som utanriksministeren kom med når det galdt Svalbard. Den artikkelen som han siterte, er klår og grei, den artikkelen kjende eg for lite til. Dersom eg hadde kjent til den, var eg gjerne ikkje komen med dette spørsmålet mitt. Etter den artikkelen kan Noreg i røynda ikkje gjera nokre militære tiltak på Svalbard på nokon måte førebels. Det einaste vi har å

lita på i fall det skulle røyna på i Svalbard-omkverva, det er hjelp utanifrå, noko anna har vi ikkje å lita på, så vidt eg kan skjønna. Difor er eg så heilt samd i det som utanriksministeren streka under, og som dei andre har streka under, at vi skal halda Svalbard-traktaten, og det skal vi seia frå om. Då står vi moralsk sterkt, og vi står politisk sterkt.

Når det gjeld basepolitikken vår, og det er den som har vore mest under ordsките i dag, er eg så heilt samd med hr. Kjøs i det han sa. På ein klår måte og roleg måte fekk han streka under at vi ikkje må stella oss slik at vi ikkje kann taka imot hjelp i den stunda det skulle røyna på. Og det fekk han, som den faglege krigsmann han er – eg vil be hr. Kjøs om at han ikkje mistyder det uttrykket – sagt på ein så roleg og ein så sterk og ein så klok måte, at då kom ikkje eg langt med min måte å seia det på, endå det var akkurat det same eg meinte.

Der er fleire som i dette ordskitet har gjeve meg titelen av å vera litt krigersk. Eg likar ikkje det skiltet, for eg kjenner det ikkje slik at eg er krigersk. Eg synest elles at denne samtalen har gjort det klårt at krigsfaren er ein realitet, og det var den tingen eg ottast for, og det var difor eg streka under så sterkt som eg gjorde, at vi måtte stå budde i fall ein slik ting skulle henda. Og at krigsfaren er ein realitet, det har vore streka sterkare under av andre enn meg, og ikkje minst av forsvarsministeren. Det var difor at vi trong så mykje hjelp, og effektiv hjelp også, utanifrå, både når det galdt personell – spesielt personell – og når det galdt materiell, og han nemnde også eventuelt at vi trong framande avdelingar som kunne gjera seg kjende i Noreg.

Eg er samd med forsvarsministeren i at kan vi greia oss med norsk personell også til å administrera det materiell som vi får inn i landet, så er det det beste. Eg refererer då til det forsvarsministeren tala om at vi måtte ha dersom vi skulle leggja ut minene, og at desse minene måtte verta lagde her i Noreg. Dersom vi har norsk personell som greier alt dette, er det sjølv sagt det beste. Men det krev ei viss oppøving, og vi er eit lite folk, eit fåtallig folk, og om vi har folkemateriell nok, og om vi elles har økonomisk kraft nok til å greia det, det veit eg ikkje å seia noko om, det veit fagfolk sjølv sagt mykje betre enn eg. Men så langt eg skjønner, er det materiell av store dimensjonar som her må til.

Eg vil elles gjerne få sagt, at når vi sender svaret vårt, til Sovjet, meiner eg at det er ikkje farleg, når det er sagt på ein korrekt og grei måte, at det kjem fram at i fall det skulle verta eit åtak på landet vårt, så vil vi gjera alt som vi kan for å stå forsvarsbudde.

Formannen: Før jeg gir ordet til neste taler, vil jeg gjerne gjøre det helt klart overfor hr. Friis at det er Utenriksdepartementets og Regjeringens mening å forelegge noten slik som den nå blir formulert, for denne komite og om mulig for Stortinget, og hvis hr. Friis har noen spesielle punkter å peke på, som han synes skulle komme frem i svaret, må han gjøre det på det nåværende tidspunkt. Jeg vil allikevel nå foreslå at vi først forsøker å tilendebringe diskusjonen om det spørsmål som vi nå holder på med.

Bratteli: Jeg vil gjerne uttale meg litt mer i detalj om avtalen med Amerika enn jeg gjorde i går. Forsvarsministeren sa også i går at det var hensikten at avtalen, når den var ferdig, skulle legges frem i en proposisjon, og det er ut fra det synspunkt at også jeg har gjort anmerkninger til den, og gjør det nå. Her er det da visse sider som vesentlig har adresse til det forhold at en her har å gjøre med et av de viktige punkter i det svar som skal avgis på Sovjet-noten, men når det gjelder dette at det skal legges frem for Stortinget, har det jo også en viktig side til det norske folk, og til folk sin alminnelighet, og dette vil jo da bli lagt fram som et selvstendig dokument som på sett og vis står på egne ben. Jeg ser da på dette dokument ut fra stort sett de samme utgangspunkter som hr. Smitt Ingebretsen har gitt uttrykk for her.

Jeg starter med artikkel 2, hvor det står: «I tilfelle av fiendtligheter som omfattes av Atlanterhavspakten ...» Det er for meg tilstrekkelig til å avklare begrensingen på det punkt. Men når jeg ser på dokumentet som helhet som et dokument som skal legges frem for den norske offentlighet, så er det ikke i dokumentet sagt noe om under hvilke omstendigheter Atlanterhavspakten kan komme i fiendtligheter – altså det samme synspunkt som en har vært inne på i samband med Moskva-noten forøvrig, den vekt en der legger på å gjenta dette at Atlanterhavspakten er en forsvarspakt. Jeg kunne derfor nærmest tenke meg at en i denne innledningen, hvor det er henvist til de to regjeringer som medlemmer av Atlanterhavspakten, muligens må kunne overveie i den sammenheng å få med en mere direkte henvisning til A-pakten og dens karakter også her. Det er, så vidt jeg kan skjønne, nærmest et rent redaksjons-teknisk spørsmål, som neppe kan volde vanskeligheter. Men hvis en kunne få med i innledningen en klar henvisning til A-pakten og dens karakter, ville det etter min oppfatning være tilstrekkelig, og da ville den også være dekkende, den formulering som nå er i artikkel 1. Men slik som det står i øyeblikket, vil det lett kunne lages fortolkninger på dette at det bare kunne brukes «i tilfelle av fiendtligheter som omfattes av Atlanterhavspakten.»

Jeg går så over til artikkel 4 og springer over artikkel 3, som for meg er det vesentlige. For å få dette tindrende klart, ville jeg også der sette pris på om en gjentok noe av formuleringen fra artikkel 1, og f.eks. sa:

«I tilfelle av fiendtligheter som omfattes av Atlanterhavspakten, skal militære anlegg som er nevnt i artikkel 1, i den utstrekning det er nødvendig for NATO's forsvarsplaner, stå til rådighet for vepnede styrker ...»

Ellers kan artikkel 4 oppfattes som om den *ikke* inneholder den samme begrensning som står i artikkel 1.

Så kommer vi til artikkel 3, og når jeg legger vesentlig vekt på den, er det fordi jeg der står overfor realiteter som jeg enda ikke har klart for meg. Ettersom jeg her kommer til å kommentere den del av forsvarsministerens uttalelse som ikke ble ført til protokolls, ber jeg om at disse anmerkninger blir tatt på samme måte.

(Resten av hr. Bratteli's uttalelse ble ikke referert.)

Selvik: Jeg er svært takknemlig for den utførlige orientering som forsvarsministeren ga i sted, den var både viktig og nødvendig, Med hensyn til de vurderinger han gjorde gjeldende, kan jeg stort sett akseptere dem. Å kunne vurdere i detalj har jeg ingen forutsetninger for, men jeg har hele tiden gått ut fra at hvis A-pakten skulle gi oss en virkelig effektiv garanti, måtte det treffes forberedelser også med anskaffelse av utstyr og forsyninger for allierte tropper som kom oss til hjelp. Hvorvidt det blir norsk eiendom, engelsk eller amerikansk, er et spørsmål som jeg overhodet ikke har reflektert over, men jeg har gått ut fra som en selvsagt ting at det var vi som måtte ha tilsynet med og ansvaret for lagringen og for sikkerhetsordningen her.

Det er en liten detalj jeg vil gjøre en merknad til. Når det gjelder militære eksperteser – det er vel riktig at vi vil ha bruk for det, både når det gjelder flyplasser og andre anlegg – så er naturligvis det et litt vanskelig punkt. Og det kan være riktig, det som forsvarsministeren anførte, at de må knyttes til den amerikanske misjon som er her. Det kan være greit nok. Men jeg vil gjerne ha sagt at vi må ikke tolke vår basepolitikk så strengt på dette punkt at den blir en hindring for oss, en større hindring enn om vi ikke hadde hatt noen allianse. For i så fall formoder jeg at vi i ganske stor utstrekning ville ha måttet ty til hjelp hos venligsinnede nasjoner, sakkyndige militære representanter, og det kan vi vel ikke avskjære oss adgangen til nå, når vi er i en allianse.

Hva utkastet til avtale med Amerika angår, har jeg ikke noe vesentlig å bemerke. Jeg kan være enig i det som er fremholdt av hr. Smitt Ingebretsen. Formannen nevnte det jo i går, og hr. Bratteli var inne på det nå, at det ville være en fordel om man kunne få inn dette at baser osv. skal stilles til disposisjon først i det øyeblikk vi føler oss truet og har tilkalt hjelpen.

Ved artikkel 3, som hr. Bratteli nå var inne på, er der et enkelt punkt som jeg er litt engstelig for kunne misbrukes. Det som han nevnte, kan naturligvis også leses slik når man tar det i verste mening, at der ikke er noen grenser for hva som kan innføres av krigsmateriell. Jeg har bare ikke tenkt så langt, eller overhodet tenkt synderlig på det. Men der er vel også en viss risiko, sett fra amerikansk synspunkt, ved å pumpe ubegrensede mengder av krigsmateriell inn i landet uten at de får sette tropper på land til å ta hånd om det. Allikevel vil jeg nødig at dette punkt skal kunne oppfattes slik at norsk territorium skal kunne brukes til lagring og transitt av krigsmateriell som skal brukes på andre fronter. Og det er spesielt en setning der, som jeg ikke liker. Den er midt i tredje avsnitt – at militært utstyr osv. skal forbli den amerikanske regjeringens eiendom og skal kunne utføres uten noen innskrenkninger, utførselsavgifter eller andre avgifter. Jeg lurar på om ikke den setningen måtte kunne gå ut.

Statsråd Hauge: Under forutsetning av at realiteten står der.

Selvik: Vi har jo en lovgivning om toll og avgifter. Vi måtte kunne få inn en bestemmelse der, som løste dette spørsmål. Ellers ville jeg foretrekke å få det som en ren, selvstendig bestemmelse til slutt. Jeg nevner det bare, den sammenheng ting

står i, spiller av og til en viss rolle. Det er bare den reaksjon jeg er litt engstelig for at det kan utlegges slik at man vil ikke ha baser, men man kan omgå bestemmelsene ved at der blir lagring og transitt til andre krigsskueplasser.

Utheim: Med hensyn til saken i sin alminnelighet vil jeg som min rent personlige oppfatning gi min tilslutning til de bemerkninger som kom fra hr. Bratteli i går og hr. Kjøs i dag.

Når jeg ba om ordet, var det for å si et par ord om utkastet til overenskomst med Amerika. Det som volder meg noen bekymring, er spesielt formuleringen av artikkel 1. Som den er formulert, sier den i sin tekst direkte at det skal skje forhandlinger mellom den norske og den amerikanske regjering. Da får det lett utseende av at – ja vel, der har man anledning til å inngå hemmelige avtaler som vi ikke vet hva inneholder. Jeg vil henstille til overveielse at man sløyfer de siste linjer i artikkel 1, slik at den kommer til å lyde omtrent slik:

«Kongeriket Norges regjering påtar seg å stille til rådighet militære anlegg i Norge til bruk for vepnede styrker tilhørende regjeringen for Amerikas Forente Stater i tilfelle av fiendtligheter som omfattes av Atlanterhavspakten»

og så stryke resten. Det sier jo seg selv at når dette videre skal praktiseres, må der bli visse konferanser. Der har vi begrensingen i ordene «omfattes av Atlanterhavspakten». Jeg forstår forsvarsministeren slik, når han vil ha med også de siste linjer som jeg nettopp antydte bør sløyfes, at denne henvisning til NATO's forsvarsplaner inneholdt en begrensning, men den samme begrensning har vi i artikkel 2, som også bare taler om gjennomføring av NATO's forsvarsplaner.

Ellers vil jeg gi min tilslutning til dette «fiendtligheter som omfattes av Atlanterhavspakten» - det er konsist og greit, når man kjenner hele sakssammenhengen – men at man også i denne overenskomst allerede kunne si noen ord om hva det omfatter.

Statsråd Hauge: Vi skal lage en ny tekst i proposisjonen.

Utheim: Det er så, men det jeg reagerer mot, er at man i selve denne avtale henviser til senere overenskomster som skal sluttes mellom Norge og Amerika, som ikke blir offentlige. Det er denne ting jeg reagerer mot, og som jeg ber at man nøye overveier nødvendigheten av. Jeg tror ikke det er nødvendig å ta disse ting med, for her må det jo bli forhandlinger allikevel. Den ene part her kan ikke på grunnlag av dette si at det skal gjøres, og ikke noe annet. Men jeg er redd for denne henvisning i artikkel 1 til overenskomster som man her gir Regjeringen tillatelse til å slutte, og som faktisk blir hemmelige overenskomster.

Formannen: Jeg vil bare si et par ord. Jeg er vesentlig enig med hr. Bratteli. Jeg tror at fra et opinionssynspunkt ville det være heldig om man i artikkel 1 sa det kanskje litt mer utførlig enn «i tilfelle av fiendtligheter som omfattes av Atlanterhavspakten» - fordi jeg forutser den kritikk fra mange hold at vi skal bli

dratt med i en krig, og at vi derfor bør søke å gjøre vår stilling på det punkt helt klart.

Med hensyn til det siste avsnitt av artikkel 3, som jeg synes er den store vanskelighet, må jeg si at jeg har ingen bekymringer med hensyn til dette med tollundersøkelser og utførselsavgift. Det tror jeg spiller en mindre rolle i utenrikspolitikken, og jeg tror det heller ikke spiller noen synderlig rolle for norsk opinion.

Jeg vil også si at hvis man ble kvitt dette uttrykk med eiendomsretten, og fant en annen måte å uttrykke det på, ville det være heldig. Man kunne kanskje uttrykke selve tanken på den måte at de allierte skal ha rett til å overlate i den norske regjeringens varetekt materiell som kan bli nødvendig, inntil krig bryter ut er det i norsk varetekt, og det vil ikke bli utlevert før i krigstilfelle. Det er bare streiftanker, for jeg tror faktisk at den største påkjenningen ved denne avtalen er i forholdet til norsk opinion.

Wright: Etter å ha påhørt diskusjonen her i dag, og særlig etterat jeg hørte statsråd Hauges meget store innlegg, vil jeg si at jeg har vanskelig for å forstå at vi kan opprettholde den basepolitikk vi hittil har ført, og med den fortolkning vi har gitt den og også meddelt Sovjet i 1949-50. Jeg har hele tiden vært av den oppfatning at det eneste effektive for Norge, som ikke kan make forsvarer av hele landet, var at vi fikk baser i Norge i fred, som var fullt utbygd, slik at våre allierte kunne være her i det øyeblikk krig bryter ut. Men den oppfatning har ikke vært alminnelig, og jeg har næret en meget stor betenkelighet mot dette. Erfaringen viser at fremmede tropper alltid blir upopulære i det land hvor de oppholder seg, og hva det kan føre til av forhandlinger og indrepolitiske vanskeligheter, ikke minst i forhold til den store kommunistmasse her i landet, vet jeg ikke, i all fall er jeg meget varsom på det område. Men når vi nå har besluttet oss til at vi ikke vil ha baser i fred, må vi, slik som jeg ser saken, være klar over at da må vi bygge ut alle etablissementer og baser i fredstid og gi dem det utstyr av materiell art som er nødvendig for de allierte tropper når de kommer hit til landet. Hvordan man så skal få dette innpasset i vår egen fortolkning, og hvordan man skal utforme vårt svar, til Sovjet, er jo det store spørsmål.

Statsråd Hauge nevnte at det ville kanskje ikke være urimelig at man utvidet besøkstiden for fly til 120 skvadron dager pr. år. Nå er jo aldri et fly oppe i luften i 360 dager av året. Hvilken forskjell det kan være faktisk på at de er her hele året og at de kan fly her, ha øvelser i 120 dager, det forstår jeg ikke.

Statsråd Hauge: De har vært her 60 skvadron dager.

Wright: Men statsråd Hauge antydte en forhøyelse til 120 skvadron dager.

Statsråd Hauge: Ja, men de var her bare i 60 dager også, mener jeg.

Wright: Jeg tror det skal bli vanskelig å få det innpasset til det svar vi tidligere har meddelt Sovjet, hvor det står at man ikke vil åpne baser for fremmede makters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller det er trussel om angrep.

Jeg nevnte i går at jeg syntes det utkast som vi da kun fikk muntlig referert i forsvarsministerens tale, gjorde det enda vanskeligere å opprettholde vår fortolkning av vår basepolitikk, og det gjaldt særlig artikkel 3, dette at Amerika kunne lagre materiell til eget bruk her i landet under fred, og jeg stilte det spørsmål om man ikke kunne gjøre det på den måte at vi faktisk overtok det, og at vi også forpliktet oss til å selge det tilbake til Amerika på samme betingelser hvis Amerika senere vil ha det tilbake. Men jeg forstår etter statsråd Hauge redegjørelse i dag at den vei er vel ikke den riktige å følge. Vi må gjøre det på den måte som er antydning av statsråd Hauge. Men igjen vil jeg si at jeg synes det blir forferdelig vanskelig å opprettholde den samme fortolkning av basepolitikken overfor Russland som vi har gjort tidligere. Da er det bedre at vi med det samme sier fra hva vi har foretatt oss, og hva vi mener om den fortsatte basepolitikk.

Hr. Smitt Ingebretsen uttalte at han syntes man burde få inn i innledningen den ramme som stod i artikkel 1, at dette trer i kraft i tilfelle av fiendtligheter. Jeg er i tvil om hvorvidt det kan være riktig, for innledningen vil jo omfatte alle artikler, også artikkel 3, og så vidt jeg har forstått det, tar artikkel 3 sikte på nettopp å innføre her i landet materiell under fred. Jeg mener det vil være meget uheldig om vi her gjør en avtale offisielt med Amerika, som vi dagen etter bryter.

Jeg vil gi hr. Utheim medhold i hva han sier om det siste avsnitt i artikkel 1. Jeg tror man skal være meget varsom med her å gi antydning av at hemmelige avtaler kan bli sluttet, jeg tror ikke man bør ta det med.

Jeg uttalte meg forøvrig tilstrekkelig i går. Jeg ser av referatet fra statsråd Huges uttalelser i Stortinget den 21. februar 1951 at han der har definert basepolitikken derhen at vi må bygge ut våre anlegg for umiddelbart å ta imot og underholde på et effektivt vis allierte stridskrefter som overføres i Norge. Der har jo statsråd Hauge sagt at vi ikke bare skal bygge dem ut, men også utstyre dem med det materiell som er nødvendig for at vi kan ta dem imot i Norge. Jeg husket ikke den uttalelsen da jeg uttalte meg i går. Men tilbake står, at hvis det svar som vi nå skal avgi til Russland, skal stå helt i samsvar med vår uttalelse for to år siden, da tror jeg man får det fryktelig vanskelig, og da er jeg bange for at man kommer inn på nettopp det som hr. Torp uttalte i går. Han var redd for at man skulle føre et dobbeltspill, jeg tror han brukte det uttrykk. Det tror jeg også er meget uheldig. Da er det bedre at man sier fra at utviklingen har ført med seg at vi må ta sikte på en ganske anderledes utbygging av alt det som er nødvendig i tilfelle vi blir angrepet, så vi kan få effektiv alliert hjelp.

Watnebryn: I diskusjonen her om den sovjetrussiske note og vårt svar på den, er spørsmålet om basepolitikken blitt litt av et kjernesporsmål, og det er ganske naturlig. Jeg sa engang tidligere i forbindelse med at man skulle ta imot stabene for den nord-europeiske organisasjon her, at der finnes såvidt jeg vet ikke noen entydig,

klar definisjon av begrepet base som alle er enige om, men man skiller vel vanligvis mellom det man kaller en potensiell base, og en aktiv base. Men fordi der ikke finnes noen entydig definisjon, er det klart at der finnes alltid rom for fortolkning, og vi vet jo at sovjet-russerne i forholdet til oss sikkert ville fortolke det helt anderledes enn de ville gjøre det ved sine egne baser. Det spørsmål som her har meldt seg for alle, er altså: Er det blitt militært nødvendig på grunn av utviklingen å endre vår basepolitikk i forhold til den erklæring vi avga overfor Sovjet-Samveldet? - Så er man da redd for at man kan komme i den stilling at man er nødt til å føre et dobbeltspill. Men når man ser på den erklæring som forsvarsministeren avga, mener jeg at den gir full dekning for og er helt i samsvar med det vi mener, og vil kunne gi oss full dekning for det vi mener er nødvendig i dag. Spørsmålet vil da stille seg: Vil man ta avstand fra den erklæring som foreligger? Det tror jeg ikke det er noen som vil. Men det heter jo her at vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge bygger ut sine militære anlegg etter et slikt mønster at de vil være skikket til umiddelbart å ta imot og underholde på en effektiv vis allierte stridskrefter som overføres til Norge for å bistå med forsvaret av landet. - Det må altså gi oss, etter vår egen fortolkning og etter vår tidligere erklæring, full adgang til å ta imot til våre havner, til våre flyplasser, materiell som skal kunne gjøre dette mulig «umiddelbart å ta imot og underholde på effektiv vis allierte stridskrefter». Og det er helt klart at det materiell må kunne ha en personellforvaltning som gjør det mulig på forsvarlig vis å skjømte om det, hvis vi ikke selv kan make det.

Det som da gjør det noe vanskeligere, er spørsmålet om dette med kortvarige besøk av allierte fly- og flåtestridskrefter, for her er det spørsmål om aktive avdelinger som kan betraktes som aktive, stridende avdelinger. Men her står det også - det er jo en fantastisk flott formulering:

«Vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge deltar i allierte samøvinger eller tar imot kortvarige besøk av våre allierte fly- og flåtestridskrefter allerede i fred, for at de skal kunne bli fortrolige med norske forhold.»
Det er ganske klart.

Statsråd Hauge: Jeg er ikke ganske sikker på om ikke de siste ordene ble strøket som en konsesjon til forsiktigheten, dessverre, idet ordene «for å gjøre seg fortrolige med norske forhold» fant man visstnok å burde la gå ut. Det står bare i realiteten at de skal komme på besøk i fred, men formålet er ikke angitt så klart som det var.

Watnebryn: Men hensikten med dette er jo klar, og hvis det skal ha noen realitet, som hr. Kjøs sa, må de på forhånd kunne kjenne de forhold og det territorium de skal operere i, og det må være overlatt til vårt skjønn å avgjøre det. Det er klart at det er her den vanskelige avveining ligger, men jeg kan ikke skjønne annet enn at vi er nødt til å holde fast på og erklære oss enige i den definisjon som er gitt her av forsvarsministeren, og da skaper det på langt nær så store vanskeligheter som jeg har inntrykk av at enkelte av komiteens medlemmer mener er til stede her i forhold til vår basepolitikk.

Friis: Jeg var naturligvis klar over at det er et vekselforhold mellom karakteren av det svaret vi skal gi Sovjet og de militære disposisjoner som foreligger her. I går var stillingen den at utenriksministeren antydte et svar til Sovjet, hvor han meget sterkt poengterte at det måtte gå ut på først og fremst at vi gjerne vil opprettholde vårt vennskapsforhold til Sovjet-Unionen, og i en rekke punkter oppsummerte han en positiv fredelig linje. Forsvarsministeren sa at det gjaldt for oss å overbevise Sovjet om at vi disponerer for fred, ikke for krig. Ser vi på diskusjonen som den nå har vært ført, sammenlignet med hva den var i går, da vi syntes å være enig om at svaret til Sovjet-Unionen måtte ha en vesentlig politisk karakter, så er vi i dag kommet over til at de militære, rent strategiske betraktninger skal være det avgjørende for karakteren av vårt svar til Sovjet. Kanskje det er noe forenklet, men i virkeligheten er det så. Jeg har alltid vært imot at de militære betraktninger overhodet skal få en prioritet fremfor de politiske. Jeg mener at der er vi nå kommet i en særdeles vanskelig og adskillig farlig situasjon. Jeg er glad for at jeg ikke fikk noen tilslutning til at vi skulle ta den ene saken eller den andre saken for seg, fordi de betraktninger og innvendinger som nå er kommet, særlig fra hr. Bratteli og også fra hr. Wright og hr. Utheim, er jo så langt mere konkrete enn de innvendinger som jeg gjorde meg i sin blå alminnelighet mot denne militære avtalen. Jeg er så langt mere betenkt over dette enn de andre. Jeg må si at formannen uttrykte i virkeligheten det som jeg tenker på, virkningen på den norske opinion. For dette dokument vil jo av den norske opinion bli oppfattet, ikke som et dokument i en avtale innenfor Atlanterhavspakten – hva man nå kan ha for stilling til den, så foreligger jo den – men det vil bli oppfattet som en særavtale mellom Amerika og Norge. Og når vi vet hvor langt misstemningen overfor Amerika allerede er kommet i vårt land – og enda mere følte jeg den nå bare i de 10-12 dagene jeg var i London, med hensyn til Englands mentale innstilling – når vi vet det, og vi så offentliggjør dette dokument slik som det foreligger her, vil vi komme til å møte en reaksjon innenfor den norske opinion, som aller minst de som er ivrigst for de militære foranstaltninger, skulle ønske. Der tales om psykologisk krigføring, men man kan komme i den stilling at man driver psykologisk krigføring den omvendte veien. Dette med de russiske gravene, som vi skal behandle senere, har jo virket også psykologisk omvendt. Jeg håper at det i all fall blir til det som hr. Bratteli foreslo, og som jeg syntes forsvarsministeren ga sin tilslutning til, at dette dokument blir helt omarbeidet.

Statsråd Hauge: Det er det ingen som har foreslått.

Friis: Jeg synes forsvarsministeren sa at det kunne være tale om at man tok det opp til ny bearbeidelse.

Statsråd Hauge: Det var et par konkrete forslag som jeg gjerne ville prøve å innarbeide.

Friis: Men kunne ikke dette gjøres som en avtale også med Storbritannia?

Statsråd Hauge: Vi har gitt uttrykk for at det er meningen å lage en tilsvarende avtale med Storbritannia og Danmark, som skal legges frem i samme proposisjon.

Friis: Kunne det ikke gjøres samtidig da, som et ledd i Atlanterhavspakten? Jeg bare gjør oppmerksom på det, med tanke på den psykologiske virkning.

Statsråd Hauge: Jeg vil gjerne få tak i hva det menes. Mener hr. Friis noe i retning av en protokoll som skulle gis tilslutning fra flere?

Friis: Ja.

Statsråd Hauge: Men den må fremdeles legges frem som en traktat, naturligvis.

Friis: Nei, det er kanskje så at en traktat må treffes mellom to enkelte land – men kunne det ikke gjøres som en generell avtale mellom Atlanterhavspaktens land, at de og de militære foranstaltninger skal man innrømme hverandre? Det ville jo straks være noe annet. Ja ja, dette er det ikke min sak å drøfte. Jeg bare gjør oppmerksom på hva jeg tror blir den psykologiske reaksjon i vårt land. Men på den annen side, det som for meg for såvidt er meget vesentlig, det er at hvis man skal gjøre dette og så svare på Sovjet-noten ut fra disse kompromissets nødstanker, eller som statsråd Hauge kalte det: pinebenk – ja, så vil også svaret til Sovjet måtte komme til å bli et pinlig dokument, og det synes jeg er høyst nedslående. Sånn som det ble lagt an i går etter utenriksministerens uttalelse, gledet jeg meg over å høre en så positiv antydning til svar til Sovjet, men i dag synes jeg jeg hadde inntrykk av at dette vil ende i et pinlig, forlegent dokument hvor man skjuler at det man sier, egentlig mere er bestemt av taktiske og strategiske hensyn enn av oppriktige politiske hensyn.

Jeg vil også gjerne si at vi er jo alt kommet så langt at det drives en agitasjon i våre aviser som styrker også dette at vi egentlig bare er en utpost for Amerika. Jeg har her en artikkel over 3 spalter i «Stavanger Aftenblad» for 16. oktober om Sola, hva det er for en trumf i Eisenhower's hender, hva det er for en trussel mot Stalin, som vil kunne stanse ham – det er utstyrt med store undertitler og alt. Ja, det er jo også å gi russerne og kommunistene et kort på hånden, dette her. Skal vi så gi dem enda mere rent konkrete kort fra statens side, synes jeg det er uheldig i allfall.

Med hensyn til svaret og det spørsmålet jeg var inne på i går om Svalbard, er det vel så, naturligvis, at det for hver enkelt av oss er en samvittighetssak, å finne frem til det helt saklig riktige, men det er også en samvittighetssak for hver enkelt at han er i overensstemmelse med seg selv, at han altså er i overensstemmelse med det han har vært med på tidligere. Da vi hadde debatten om innordningen av Norge i opprettelsen av felles kommandosystem og felles forsvarsstyrker for

Atlanterhavspaktens land, begynte jeg innlegget mitt i Stortinget med å si, at slik som innstillingen nå foreligger, har jeg stemt for den i komiteen og vil kunne stemme for den i Stortinget. Jeg vil også nå føle meg avhengig av at jeg er i overensstemmelse med det jeg da stemte for, og at ikke svaret til Sovjet vil komme til å gå ut over det som Stortinget da vedtok. I proposisjonen og i det første utkast til innstillingen vil man erindre at det lød slik: Øverstkommanderende for Vest-Europa skal, etter planen, ha til oppgave å forsvare det området i Europa som A-pakten omfatter. Tilsvarende vil den øverstkommanderende for det Nord-Atlantiske hærområdet ha til oppgave å forsvare dette området. Hele det norske faste territorium går derfor inn under øverstkommanderendes forsvar, mens forsvaret av Svalbard, Bjørnøya og Jan Mayen vil falle under kommandosystemet for det nordatlantiske havområde.

Hele den siste passus ble så besluttet strøket i innstillingen og forekommer ikke i den beslutning som Stortinget fattet. Det er for meg da et vesentlig punkt at man fastholder en beslutning som Stortinget da fattet, og at man ikke på noen måte ut fra militære betraktninger går inn på en linje om hvilken det vil være lett for russerne å si: Dette stemmer jo ikke med hva man faktisk gjør.

Dette er for meg stillingen i dag. Jeg synes den var klarere for meg i går. Jeg vil få lov å avvente debattens videre gang, hvordan det går med hele den avtale og hva man kommer frem til, og så innstille meg med hensyn til svaret til Sovjet-Unionen ut fra de betraktninger.

Med hensyn til Ottawa-konferansen, så er jo ikke den akkurat under debatt her nå, men den vil vel også komme opp, og jeg vil straks si at jeg vil ikke kunne stemme for tilslutningen til opptagelse av Tyrkia og Hellas i A-pakten, på tross av de motiver som er lagt frem. Jeg synes uoverensstemmelsen mellom det som ble sagt på forhånd, og som jeg da offentlig uttrykte min store glede over, og den kapitulasjon som man så kom fram til, er så stor at jeg finner det riktig å fastholde at jeg ikke kan stemme for at Stortinget godkjenner dette.

Formannen: Vi kommer tilbake til hele saken om Tyrkia og Hellas.

Statsråd Hauge: Hr. Friis var inne på mange områder. Jeg vil bare gjerne si at jeg synes ikke at diskusjonen i dag har forandret i minste måte opplegget til svar til Sovjet-Samveldet. Hvis hr. Friis gledet seg over utenriksministeren i går, synes jeg at han også skal glede seg over utenriksministeren i dag. Det som har skjedd her i dag, er at vi prøver å klargjøre et bestemt område så godt som mulig før vi svarer. Det er viktig for oss. Jeg må si at jeg på en måte syntes det var helt logisk og riktig time't av russerne å sende oss denne note akkurat nå. Det vi skal gjøre, det skal vi si at vi skal gjøre, under deres barske åsyn, og ikke i et øyeblikk da vi tror at de smilende vil vende hodet vekk. Så for så vidt er den situasjon vi nå er i, logisk riktig.

Jeg vil gjerne oppklare en misforståelse fra hr. Friis' side når det gjelder Svalbard, fordi den kom igjen i dag etterat den også hadde vært til stede i går. Svalbard er en del av Kongeriket Norge, og er som sådan en del av det

nordatlantiske område. Derav følger at det skal forsvares av Atlanterhavspaktens militære organer, så den belastning – andre vil kalle det den fordel – fikk vi da Atlanterhavspakten ble undertegnet. Hvis hr. Friis ville ta konsekvensen av sin tankegang, måtte han foreslå at Svalbard skulle stilles utenfor det nordatlantiske område.

Friis: Det skilles mellom havområde og fastland.

Statsråd Hauge: Enten må nemlig Svalbard være under Eisenhower, eller må det være under havgruppen. Det ville neppe blidgjøre russerne noe mere om det var under Eisenhower – slik at dette spørsmål om å være under Eisenhower eller under havområdet, er i og for seg en teknisk detalj som ikke spiller noen stor rolle. Det avgjørende er om Svalbard kommer med til det nordatlantiske område eller ikke. Så skal man oppnå noen oppmykning i situasjonen hjelper det ikke om man tar ut et par ord. Det som da må til, er at man forandrer selve Atlanterhavspakten og legger Svalbard utenfor det nordatlantiske område. Det kan man gjøre, men det vil si at man overlater Svalbard til Sovjet-Samveldet. Den ting som bevarer Svalbard på norske hender, er den suverenitet vi har i kraft av traktaten og loven av 1925, og den beskyttelse som ligger i at det er innenfor det nordatlantiske område. Så hvis vi ikke er beredt til å ta det trykk på oss som det er at Svalbard ligger innenfor forsvarsområdet, har vi ikke annet å gjøre enn å overlate det til andre. Det tror jeg er aldeles klart. Det er ingen grunn til å narre seg selv med at et ord mer eller mindre i dette eller hint dokument kan ha noen avgjørende betydning.

Friis: Hvorfor var det da så meget oppstuss om det?

Statsråd Hauge: Det var ikke vi som laget oppstuss.

Formannen: Det var hr. Friis som laget oppstussen.

Statsråd Hauge: Jeg vil bare si en ting til hr. Friis. Vi skal naturligvis være forsiktig når vi taler eller skriver. Men jeg kan ikke dele hr. Friis' engstelse over at Eisenhower har et trumfkort i sin hånd. Jeg tror nemlig ikke at han vil misbruke det. Det tror ingen av oss. Det som i dag karakteriserer situasjonen, er at general Eisenhower har for få trumfkort i sin hånd, så hvis han har ett eller noen, må vi kunne glede oss over det, og det må til og med kunne skrives av «Stavanger Aftenblad.»

Friis: Det er opptatt av «New York Herald Tribune».

Statsråd Hauge: Det må vel kunne stå der også.

Jeg vil også si at det er riktig at det finnes en del misstemning mot Amerika. Jeg tror det er en misstemning som vil være der, og som vi har råd til, inntil Amerika sier at på grunn av den misstemning vil vi kanskje trekke oss tilbake til

vårt eget kontinent – da vil det nemlig ikke lenger være misstemning overfor amerikanerne, men en redselsslagen frykt for at de skal gjøre alvor av sitt forsett.

Undskyldt alt dette.

Så var det det poenget som hr. Utheim bragte frem. Jeg har ikke noe å innvende mot at vi tar ut fra artikkel 1 den henvisning at de to regjeringer skal avtale nærmere. Vi vil kunne følge hr. Utheims tanke. Men jeg tror ikke at vi kommer forbi det som er det reelle problem, og som jeg forsto at hr. Utheim regner med, at under alle omstendigheter må Regjeringen og de militære myndigheter pensle ut disse generelle overenskomster i konkrete avtaler. Men et eller annet sted må vi ha hjemmel for å gjøre det. Som jeg har nevnt flere ganger, kan vi godt ta det ut her, men det som må inngå som et II, om man vil, i denne proposisjonen, er at Stortinget bemyndiger Regjeringen til å gjøre de avtaler som er nødvendige for å gjennomføre disse traktater.

Utheim: Etter min mening ligger det i artikkel 1, selv om man utelater de ord, hvor man forplikter seg til å stille til rådighet osv.

Statsråd Hauge: For meg er det realiteten som er avgjørende. Så hvis man finner en form som er mindre bombastisk, er det bare en fordel. Men det må være en uomtvistelig hjemmel, så de ting vi gjør, er forpliktende.

Utheim: Jeg ber om at man ser på dette. Jeg tror dere får hjemmelen selv med den formulering man har av artikkel 1. Der har dere hjemmelen, og jeg mener jo at dere må ha hjemmelen.

Moseid: Jeg vet ikke om det er Regjeringens mening at denne behandling av utkastet til avtale skal betraktes som komiteens veiledning. I så tilfelle vil jeg bare gi opp, for jeg er ikke i stand til å kunne gjennomarbeide dette på den tid vi har her, og da vil jeg bare ta en reservasjon. Men hvis det er meningen at komiteen skal prøve å hjelpe til her før Regjeringen formulerer det endelig, vil jeg be om at vi kan få behandle dette særskilt i et nytt møte. Jeg kan ikke skjønne at det er riktig å behandle det på denne måten.

Jeg vil ikke innlate meg på detaljer, men jeg vil bare overfor hr. Utheims forslag gjøre oppmerksom på at jeg ser helt motsatt på den sak. Jeg mener at nettopp dette at det skal treffes avtaler som begge regjeringer er enige i, innebærer en begrensning av den forpliktelse som Norge her har, og jeg ville anse det for meget uheldig om det skulle stå i den av hr. Utheim antydde form. Det ville også utad, etter min mening, virke meget støtende om det skulle stå så absolutt at ikke Regjeringen en gang har adgang til å treffe avgjørelse om i hvilken utstrekning NATO's forsvarsplaner skal gjøres gjeldende i dette tilfelle. Jeg tror det er også andre spørsmål av dem som har vært oppe her, som ikke er så gjennomtenkt at det går an å bygge på det som noen uttalelser eller meninger fra komiteens side. Hvis det derimot er Regjeringens mening å formulere det selv, vil jeg ihvertfall forbeholde meg alt lovlig. Jeg er ikke i stand til på dette korte tidsrom som vi har

hatt, og med så vanskelig stoff som det her er, å kunne gjøre meg opp en sikker mening om hvilke råd jeg i tilfelle ville gi Regjeringen.

Formannen: Til det siste vil jeg bare si at det er jo selvsagt at denne debatt bare er av veiledende natur for Regjeringen. Vi kan jo ikke her – og det var vel heller ikke hensikten – sette oss til med 21 mann å redigere en slik avtale. Så jeg går ut fra at Regjeringen under det videre arbeid med denne sak nettopp vil ha for øye de bemerkninger og de meninger som er ytret av komiteen. Men ellers vil vi komme tilbake til saken – det er selvsagt.

Torp: Jeg brukte ordet «dobbeltspill» i går, jeg sa at vi måtte være varsomme, slik at det ikke ble oppfattet som om vi drev dobbeltspill. Og det vi er kommet frem til, og som vi er glade over, det er at notens tekst vil bli så klar at det spørsmål overhodet ikke kommer til å foreligge. Jeg har sagt at på det punkt skal vi fastslå vår basepolitikk. Det er en av tingene. Det annet er at vi skal bekrefte at de og de ting må gjøres, og under henvisning til den erklæring som er avgitt av forsvarsministeren på Regjeringens vegne den 21. februar i år. Dermed har vi formulert hva vi mener med basepolitikken.

Utenriksminister Lange: Det er jo allerede gjort i det svar jeg ga i NTB.

Torp: Det er riktig. Så er det det spørsmål som har meldt seg etterpå: Ligger de tiltak som utkastet til avtale inneholder, innenfor det som er sagt i erklæringen av 21. februar? Om det spørsmål kan det selvfølgelig være delte meninger. For mitt eget vedkommende mener jeg at hvis de ikke gjør det; så *må* de gjøre det. Hvis ikke erklæringen av 21. februar omfatter dette – det mener jeg den gjør – må vi i vår offisielle uttalelse i dag ta det med.

Statsråd Hauge: I noten må det da være en fortolkning av fortolkningen.

Torp: Ja, det er riktig, men da må den formuleres slik. Det er absolutt ikke at vi skal drive dobbeltspill, men for at vi skal få det klarest mulig, riktigst mulig, i forhold til de utgangspunkter vi har – nemlig Atlanterhavspakten og forsvarsministerens erklæring.

Med hensyn til Svalbard var jeg, så vidt jeg erindrer, ordfører for den sak, og spørsmålet var ikke et spørsmål om realiteten. Jeg har ikke for meg dokumentene, men jeg har de utkast som er gjort til komiteen. Spørsmålet var om vi i Stortinget skulle reise debatten om dette punkt, og et annet spørsmål var om vi i vår innstilling skulle gjengi hva som sto i proposisjonen. Vi ble enige om at vi ikke skulle ta den debatt på det tidspunkt. Jeg har innstillingen med alle forandringene her.

Så vil jeg bare si til hr. Jakob Friis at han kan trygt stemme denne gang i forhold til Svalbard-spørsmålet som han gjorde sist, for det er ikke skjedd noen forandring i vår oppfatning i så måte. Svalbard er en del av det område vi skal forsvare, og spørsmålet er da, som det var sagt av forsvarsministeren: Skal det ligge

under havgruppen, eller skal det ligge under Eisenhower? Vi tok ikke opp den debatten, for vi fant det fullstendig overflødig. Derved lettet vi hr. Jakob Friis' stilling i situasjonen, og det er ikke endret noe av realiteten – det kunne vi nemlig ikke gjøre.

Friis: Det var det jeg gjerne ville ha poengtert at det altså ikke er foregått noen endring. Det som er vedtatt av Stortinget, er det samme som i dag er grunnlaget.

Statsråd Hauge: Men den faktiske situasjon er at Svalbard hører under havgruppen, så det ville være meget beklagelig om den faktiske situasjon var i strid med eller ikke skulle stemme med Stortingets vedtak.

Friis: Det ble ikke tatt med i innstillingen.

Utenriksminister Lange: Det står i proposisjonen og beslutningen går ut på at Stortinget gir sin tilslutning til planene, slik de er fremstilt i proposisjonen.

Torp: Det var bare det spørsmål om vi skulle referere proposisjonen eller ikke, det gjaldt.

Formannen: Men vi kan jo godt gå tilbake til referatet og jeg tror referatet vil vise at det var utelukkende et hensiktsmessighetsspørsmål. Det var jo absolutt ingen av dem som da var tilhengere av at vi ikke uttrykkelig skulle nevne Svalbard, som trodde at det dermed var ment at Svalbard skulle tas ut av det norske forsvarsområde – det må jo være helt soleklart.

Smitt Ingebretsen: Til Svalbard-spørsmålet vil jeg si at når Svalbard da ikke ble nevnt i innstillingen, var det fordi man anså det for å være unødig, og fordi at vi ved å nevne ordet Svalbard, kunne aktualisere den ubesvarte Svalbardhistorien, vi hadde gående med Sovjet. Det var ikke noe saklig grunnlag, det var helt taktisk.

Jeg ba om ordet bare for å antyde hvorledes jeg mente at man eventuelt kunne foreta den redaksjonsforandring i innledningen som jeg anser for å være ønskelig, og som skulle understreke både Atlanterhavspaktens forsvarsmessige karakter og den begrensning som er for vår basepolitikk. Jeg tenkte meg at det kunne gjøres på den måte at man sa: Kongeriket Norges regjering og regjeringen for Amerikas Forente Stater har som medlemmer av Atlanterhavspakten om de deltagende parters gjensidige forsvar undertegnet ... osv. Det understreker hva paktens faktiske innhold er – de deltagende parters gjensidige forsvar. Og at man så til slutt, hvor det står «inngått følgende overenskomst», føyer til ordene «med sikte på forholdene under krig eller trussel om krig.»

Statsråd Hauge: Får jeg lov å ta disse bare som redaksjonsforslag, slik at jeg kan overveie dem i den komite vi har. Jeg er enig i at vi gjør et forsøk på å få den litt bedre i den retning, selv om det kunne være et par ting å innvende.

Smitt Ingebretsen: Det er bare en antydning fra min side om hvorledes jeg kunne tenke meg at et slikt spørsmål kunne løses.

Formannen: Jeg går ut fra at alle formuleringer og forslag her bare er for å antyde i hvilken retning man kan tenke seg spørsmålet løst.

Kjøs: Jeg har gått gjennom forsvarsministerens erklæring om vår basepolitikk enda en gang, og for meg synes det helt klart at en avtale med våre allierte av den art som det foreligger utkast til for De Forente Staters vedkommende, dekkes av den erklæring som er avgitt. Og jeg vil gjerne få lov til å sitere den passus i erklæringen som jeg mener man direkte kan peke på. For å få sammenhengen, må jeg sitere også avsnittet foran. Forsvarsministeren uttalte:

«Men det er nødvendig å være klar over følgende:

Norsk basepolitikk hindrer ikke at Norge åpner for baser for allierte stridskrefter ved væpnet angrep på det nordatlantiske område eller på et tidspunkt da norske myndigheter kjenner seg utsatt for trusler om angrep og anmoder allierte stridskrefter om å komme til landet.»

Så kommer følgende:

«Norsk basepolitikk hindrer heller ikke at Norge i foreskrevne konstitusjonelle former inngår betingede avtaler med våre allierte med en slik situasjon for øye.»

Det er akkurat en slik avtale som det foreligger utkast til her.

Statsråd Hauge: Det var en slik avtale jeg tenkte på.

Kjøs: Så jeg mener at man behøver ikke å bortforklare denne avtalen, og det behøver ikke å oppstå noen pinlig situasjon, som hr. Friis snakket om. Og det er heller ikke tale om noe dobbeltspill. Man har direkte pekt på at i henhold til den erklæring vi har gitt, akter vi å inngå denne avtalen.

Men jeg er enig med herrene Smitt Ingebretsen, Bratteli og Utheim i at man forsøker å innarbeide i teksten de endringer i formuleringen som kan hindre at den blir misbrukt eller misforstått, eller som i hvert fall i noen grad kan motvirke det. Forøvrig mener jeg situasjonen er klar.

Utenriksminister Lange: Jeg kan være ganske kort. Jeg er i likhet med hr. Kjøs helt klar over at et utkast som dette i sin realitet helt dekkes av den erklæring som forsvarsministeren på Regjeringens vegne avga i Stortinget 21. februar. Det det da gjelder om, er å få gitt teksten i avtalen en slik form at der ikke kan oppstå misforståelser om sakens realitet, og som kunne vekke den forestilling at den går ut over det som er fastlagt som norsk basepolitikk i erklæringen av 21. februar. Det

som fremfor alt er om å gjøre i vårt svar --og det er derfor vi har hatt denne lange diskusjonen her – det er at ikke vårt svar på noen måte gir inntrykk av at nå har vi latt oss skremme fra en politikk som vi ut fra overveielser av hva som er riktig for Norges vedkommende, har fastlagt og er i ferd med å gjennomføre. Det er hovedsaken. Men det skal gjøres med all den ro og med så klart uttrykk for det som er en realitet – vårt ønske om et vennskapelig og korrekt forhold til Sovjet-Samveldet – som det er oss mulig å legge i notens ord.

Formannen: Dermed avslutter vi debatten. Neste møte blir i morgen ettermiddag kl. 17.30.

Møtet hevet kl. 15.15.